RADIO FREE EUROPE
EAST EUROPE RESEARCH & ANALYSIS

CZECHOSLOVAK UNIT

PREHĽAD TLAČE

Číslo: 23/XII

Dátum: 22.1.69.

OBSAH

Ing. J. FERIANC Ing.J. LÚČ /Pravda/	Historická ekonomická príležitosť Slovenska	str. 2
sl /Práca/	Chýbajú tlačivá	str. 5
Miroslav VÁLEK G. PEŇKOVSKÝ /Roľnícke noviny/	Tradície sú záväzkom	str. 5
Ján JONÁŠ /Práca/	Do tretice všetko dobré?	str. 6
P.Štefan HORVÁTH /Katolícke noviny/	Nijaký zákon nezrušil rehole	str. 6
Ing. Ladislav JAŠIK /Práca/	Ako ďalej s radami pracujúcich	str. 7
Ing.Bohumil PODSTAVEK /Roľnícke noviny/	Stúpa kvalita i náročnosť	str. 9
Dr.Ondrej MAGNA /Roľnícke noviny/	Priznanie nestačí	str. 10
tk /Ľud/	Utečenectvo na ústupe	str. 11
Bohumil TOMAN /Roľnícke noviny/	Doba chce rozvahu	str. 11
Štefan JANIK /Ľud/	Na slovíčko	str. 13
Ing.Fr.BARBÍREK Eva KOLLÁROVÁ /Ľud/	Podiel Slovenska	str. 13
grz /Ľud/	Mladí chcú cestovať	str. 14
-r- /Ľud/	Malý federatívny kurz	str. 15
ič /Ľud/	Komplexne a kvalifikovane	str. 16
Imro ŠTELIAR /Smena/	Informovať - či neinformovať?!	str. 17
Anton MIKLIŠ /Smena/	Nové postavenie v spoločnosti	str. 18
Dr.Ladislav ŠKOTTA /Roľnícke noviny/	Sú platné tajné volby?	str. 19

Historická ekonomická príležitosť Slovenska

Rozhovor s ministrom plánovania doc. Ing. J. Feriancom, DrSc., o ekonomických otázkach

Čo charakterizuje súčasnú hospodársku situáciu ČSSR?

— Súčasnú hospodársku situáciu v Československu i na Slovensku charakterizujú dve základné tendencie:

1. Podľa symptómov a výsledkov z roku 1968, i podľa tendencií, ktoré sú vyjadrené v hospodárskej smernici tak v českých krajinách ako na Slovensku, i v celoštátnom meradle, pre r. 1969, procesy nerovnováhy nedosiahli ešte svoj kulminačný bod. To je jedna stránka.

2. Zvláštnosťou tohto vývinu je, že procesy nerovnovážneho vývinu našej ekonomiky sprevádza vysoká hospodárska konjunktúra. To je nová tendencia, ktorá sa výrazne prejavila v roku 1963 a podľa predpokladov a symptómov bude intenzívne pokračovať aj v tomto roku.

Keby sme chceli charakterizovať súčasnú situáciu, je to konjunktúra v procese prehlbovania sa nerovnováhy. Konjunktúra, ktorou prechádza naša ekonomika, je charakterizovaná tým, že sa rozvíja tempom, ktoré ani ekonomický front v príprave novej sústavy riadenia, ani naše hospodárske orgány nepredpokladali.

Ekonomický vývoj ukázal, že napriek hlbokým deformáciám ekonomiky, napriek hlbokým nerovnovážnym stavom, disponuje ekonomika Československa i ekonomika Slovenska značnými ekonomickými silami?

— Áno. Z tejto druhej tendencie možno vyvodiť určité optimistické závery, ak sa realisticky pozrieme na celý doterajší vývin i jeho základné črty a tendencie a principiálne zmeníme hospodársku politiku, predovšetkým hospodársku politiku v rozvoji Slovenska.

Kde sú ohniská, z ktorých sa nerovnováha v našom národnom hospodárstve všeobecne a na Slovensku osobitne šíri?

— Tento problém sa dostal do centra pozornosti nášho ekonomického frontu, ktorý, podľa môjho názoru, pomerne úspešne, najmä v posledných mesiacoch roku 1968 nastoľuje a rozpracúva strategický prístup k formovaniu novej hospodárskej politiky a k formovaniu ekonomickej reformy. A to už nie iba ako sústavu riadenia, ale ekonomickej reformy, ktorá prestupuje doslova všetky stránky hospodárskej politiky.

Ekonomická reforma sa totiž dostala do nového štádia, stáva sa súčasťou uskutočňovanej hospodárskej politiky. Z toho vyplýva, že v súčasných podmienkach nemôžeme klásť otázku ani tak, že stačí dokončiť kroky, ktoré sme začali v rozvíjaní novej ekonomickej sústavy riadenia r. 1967, ani tak, že treba vypracovať tzv. cieľové riešenie sústavy. Pretože jedno i druhé, len čo sa neberie ako súčasť uskutočňovania hospodárskej politiky, stáva sa sústavou nekonečných provizórií, nekonečných prechodných opatrení, všeobecnej neistoty nielen v podnikateľskej sfére, ale aj neistoty v rozhodovaní veľkých hospodárskych otázok.

Kde sú ohniská, z ktorých sa nerovnováha šíri? Ak zasiahneme tieto ohniská, ak ich nájdeme, potom pravdepodobne nájdeme aj adekvátne nástroje k ich prekonaniu. Môžeme potom povedať, že sme postihli príčiny a že sme v stave obrátiť tendencie vývinu tejto ekonomiky smerom k efektívnosti.

Doterajšie opatrenia, ktoré sme uskutočňovali, zrejme ešte nepostihli základné ohniská, z ktorých sa nerovnováha šíri...

— Ak by sme jednoducho pokračovali v hospodárskej politike, ktorú by sme mohli nazvať ako určitým spôsobom rozbehnutý vlak, s ktorým sa vezieme, mohlo by sa nám stať, že by sme o rok konštatovali, že sa nerovnovážne procesy ďalej šíria, a teda, že vývin sa pohybuje síce vo veľkej dynamike, ale s ohromnými stratami, s ohromnou neefektívnosťou. Teoreticky je možné, že hospodársky vývin pokračuje vo svojej dynamike i pri nerovnovážnych stavoch. Inakšie povedané, dynamika národného hospodárstva je slučiteľná s nerovnovážnymi stavmi. Hovorí sa, že lepšia je dynamika rastu pri nerovnováhe ako rovnováha v stagnácii. Treba si však uvedomiť, že čím viac sa prehlbujú procesy nerovnováhy, tým menšie efekty docielime, a tým viac našich snažení prichádza fakticky nazmar. Uskutočňujeme totiž veľký pohyb, ale ten vedie k realizácii iba malých cieľov.

Existujú pravdepodobne dve základné ohniská, z ktorých sa šíria procesy nerovnovážnych stavov v našej ekonomike. Prvým ohniskom, z ktorého zakladáme nerovnovážne stavy a ktoré sa šíria ďalej do celej ekonomiky, je oblasť investovania. Základný problém investičnej výstavby spočíva v tom, že sme sa dostali nevymanili z následkov direktívneho centralistického modelu. Direktívne administratívny model po celé desaťročia prevzal na seba úlohu rozhodovať najprv takmer o 100 % smerov a procesov investovania a v súčasnosti hospodárske centrum rozhoduje cca 87 % všetkých investičných zámerov a akcií. Pri tom objeme investovania, ktorý je v našej republike i na Slovensku, žiadne hospodárske centrum, vybavené akokoľvek silnými aparátmi, nie je v stave kvalifikovane rozhodnúť o investíciách. A tak máme ohromne dlhé procesy prípravy investičnej výstavby, ohromné ťahanice vo všetkých rozhodovacích procesoch, pripomienkových pokračovaniach. Čas beží, avšak váhavosť, diskusie pri rozhodovaní o investíciách, čelenie najrôznejším tlakom, ktoré sa prenášajú do centra, je, že investičná výstavba sa napokon pripraví nekvalitne.

Ako teda vyjsť z tejto zamotanej situácie?

PRAVDA, 15. januára 1969, str. 1. a 5.

2/23/XII

— Z tejto situácie jestvuje jediné východisko. Poňať celú ekonomickú reformu tak, aby hospodárske centrum, či už federálne alebo na úrovni obidvoch národných vlád, nebralo na svoje plecia viac investičných rozhodnutí, než je schopné kvalifikovane zvládnuť. Len čo túto mieru prekročí, vystavuje sa riziku, že otvorí ustavičný tok neefektívnostiam do národného hospodárstva, a teda vytvorí ohnisko šírenia sa nerovnovážnych stavov, a to prostredníctvom plánu.

Aby sa však tento problém dal riešiť, musíme vytvoriť seriózny kriteriálnu sústavu pre rozhodovanie v ekonomike. Náš doterajší postup v rozvíjaní ekonomickej reformy takýto predpoklad zatiaľ nevytvoril, a teda ponechal druhé ohnisko šírenia sa stavov nerovnováhy. Tým druhým ohniskom šírenia sa nerovnováhy je súčasná cenová sústava v Československu, ktorá navyše má väčšiu deformácie v slovenskej ekonomike. Aby sme si utvorili predstavu, o akú hĺbku deformácií ide, ktoré sa šíria z existujúcej cenovej sústavy, uvediem toto: Pri príprave materiálov pre ekonomickú reformu si skupina pracovníkov dala veľkú robotu, aby sčítala a zhrnula všetky mimoriadne formy, ktorými sa uskutočňujú v republike „prerozdeľovacie" procesy, t. j. kde sa rozdeľuje to, čo už deformovaná sústava raz rozdelila. Suma všetkých dotácií, subvencií, intervencií a všetkých prirážok, ktoré sú vo vzťahu k zahraničnému obchodu, dosiahla v r. 1968 51 mld. Teda 51 mld. Kčs sa pohybuje v našej ekonomike smerom od podnikov do rozpočtu a z rozpočtu späť. Máme ohromne komplikovanú sústavu „prerozdeľovacích" procesov, ktoré nasledujú za normálnymi procesmi rozdeľovania. Tento pohyb sám osebe by nebol zlý, keby návrat týchto prostriedkov späť do výroby zodpovedal náročným ekonomickým kritériám, určitej racionalite. Ale nezodpovedá. Prerozdeľovaním sa fakticky konzervuje jestvujúci stav, podlieha sa tlakom, ktoré sa šíria z negatívnych tendencií. Dochádza k spätnej súvislosti; na jednej strane deformovaná ekonomika deformovala celú cenovú sústavu a tá vyvoláva prerozdeľovacie procesy; takto deformovaná sústava cien spätne deformuje všetky ekonomické procesy. Vyzerá to teda tak, ako by sme sa dostali do začarovaného kruhu. Rozsah prerozdeľovacích procesov je aj na Slovensku príliš považlivý. Keď zoberieme všetky odvetvia, dosahuje fakticky viac ako 12 mld. korún. Ak si zoberieme národný dôchodok Slovenska, ktorý sa približuje 61,5 mld. (tvorba), máte predstavu o miere prerozdeľovacích procesov, ktoré nezodpovedajú zdravému ekonomickému vývinu. Kým nerozpletieme tieto otázky, kým nezavedieme pravidlá ekonomickej racionality, nemôžeme vytvoriť systém, v ktorom by sa mohli seriózne uskutočňovať rozhodovacie procesy. A to bez ohľadu na to, či rozhodovacie procesy budú dolu na podnikoch alebo v centre.

Akým spôsobom postupovať v celkovom rozvíjaní ekonomickej reformy na Slovensku?

— Nová sústava riadenia sa na Slovensku rozvíjala iba ako okrajový problém. Všetky ekonomické parametre, celá sústava ekonomických nástrojov boli tak svojimi formami, ako aj kvantitatívnym vyjadrením odvodené od tendencií, ktoré sú charakteristické pre českú ekonomiku. Následkom je, že daná ekonomická sústava zhoršila na Slovensku jedno základné protirečenie, v ktorom sa pohybuje celá história slovenského rozvoja, nielen v podmienkach socializmu, ale hlboko z minulosti.

Jedným zo základných protirečení slovenskej ekonomiky je totiž to, že ustavične trpí nedostatkom akumulačných zdrojov. Na to poukazovali už naši národní buditelia v čase Štúrovcov, ďalej I. Hrušovský začiatkom tohto storočia. Je to známy problém, ktorý sa najvypuklejšie prejavil vtedy, keď Slovensko nastúpilo svoju industriálnu fázu v povojnovom období. Tento nedostatok akumulačných zdrojov sa fakticky na Slovensku ďalej prehĺbil. Všetky stránky rozvíjania novej sústavy riadenia dopadli na slovenskú ekonomiku tak, že obmedzili jej akumulačné zdroje, a teda tak povediac odsekli ju v dynamike svojho rozvoja.

Ak chceme prekonať tendencie prehlbovania sa nerovnováhy, treba využiť historickú šancu, ktorá sa pred Slovenskom otvára federatívnym usporiadaním...

— Tak je. V súčasnosti túto šancu uznávajú aj niektorí rozumní českí ekonómovia, s ktorými som v posledných mesiacoch spolupracoval. Prichádzajú k záveru, že Slovensko v ekonomickej oblasti má historickú šancu, ak ju bude v stave využiť. Spočíva v tomto: jedným zo základných rozporov, s ktorými máme do činenia v celom povojnovom vývoji Slovenska i v dávnejšej minulosti, je to, že stupeň priemyselného rozvoja, ktorý sa na Slovensku dosiahol — je v ohromnom rozpore so stupňom koncentrácie. A to koncentrácie odvetvovej i koncentrácie priestorovej.

V priebehu povojnového vývinu sa v priemysle industrializačnými procesmi vyvinula situácia tak, že na Slovensku rozvíjame priemysel v 317 výrobných odboroch z celkového počtu 420, ktoré sú rozvinuté v celom Československu. Podnikáme v ohromnej šírke odvetví, na ktorú nie sme súci a nebudeme ani v budúcnosti v stave vytvoriť intelektuálne zázemie, t. j. prípravu moderných systémov výroby. V súčasnom svete priemysel, ale aj celohospodárstvo prechádza na novú bázu, ktorú dáva súčasný pohyb v oblasti vedy, techniky, pokroku kultúry. Táto šírka odvetví, keby sme v nej pokračovali, sama osebe spôsobuje, že nenájdeme východisko z nerovnovážnych stavov, ak nedokážeme prejsť ku koncentrovaniu sa na niekoľko rozhodujúcich výrobných odborov. Tie udajú dynamiku a udajú aj tvar celej slovenskej ekonomike. Potrebujeme nájsť niekoľko dynamických moderných odborov výroby, ktoré možno na Slovensku rozvinúť a pre ktoré už doterajší rozvoj utvoril serióznu bázu. Prirodzene, musíme sa zbavovať tých predstáv, ktoré doteraz vychádzali z čisto rezortných línií.

Vieme, že Slovensku nesvedčí žiadna moderná výroba, ktorá je náročná na rozsiahly výskum. Bolo by lúzou myslieť si, že Slovensko môže podnikať povedzme v leteckom priemysle. Bolo by rovnako naivné si myslieť, že môžeme podnikať vo výrobe, napr. samočinných počítačov. V týchto odvetviach vývoj došiel k tomu, že prevažná väčšina kapitálových investícií smeruje do obrovského vedeckovýskumného zázemia, ktoré my nikdy nebudeme mať a nikdy si ho ani nevytvoríme. Takéto odbory výroby musíme odpísať.

Ak chceme prekonať nerovnovážne stavy ekonomiky, musíme vziať cieľavedomý kurz aj v priestorovej koncentrácii. Ak porovnáte stupeň rozvoja priemyslu Slovenska s krajinami, s ktorými ho môžete porovnávať, napr. Rakúsko, Juhoslávia, alebo jej jednotlivé republiky (Chorvátsku, Slovinsku, Srbsku) — môžeme zobrať na porovnanie priľahlé republiky, celý západný ekonomický rajón ZSSR (Estónsko, Lotyšsko, Litvu), môžeme zobrať rôzne malé európske krajiny: Belgicko, Holandsko, Dánsko, Švédsko atď., ktoré približne (celkovým objemom a stupňom priemyselnenia) sa dávajú porovnávať, zistíme, že je tu ohromný rozdiel.

Slovensko svojím oneskoreným nástupom industrializácie, ktorá sa fakticky začala až v druhej polovici storočia, uviazlo v priestorovej dekoncentrácii. Navyše, preniesli sa k nám rozptylové koncepcie v priestore, ktoré existovali v českých krajoch v XIX. storočí a v prvej polovici XX. storočia. Centralistický model ich v mnohom podporoval a aj preto sa preniesli aj na Slovensko. Ak Slovensko pri nedostatku akumulačných zdrojov bude pokračovať v tejto priestorovej disperzii, teda v rozptyle priemyslu po celom Slovensku, potom neexistuje nájsť riešenie, ktoré by nám dalo dostatok akumulačných zdrojov na vybavenie čo i len elementárnej infraštruktúry, ktorá je potrebná pre fungovanie priemyslu.

Prirodzene, spoliehať sa na to, že budú ustavične existovať nejaké vonkajšie zdroje, z ktorých budeme investovať, to je hľadisko nie veľmi racionálne. To môže byť iba podporné hľadisko. Nemožno sa spoliehať, že by napr. v priebehu desať, päťnásť, dvadsať rokov existovala taká situácia, že budeme akumulačné zdroje presúvať z českých krajov na Slovensko. Aj české kraje sa dostávajú do situácie, keď nevyhnutnosťou spoločenského vývinu a nutnosťou prekonania nerovnovážnych stavov musia uskutočňovať rozsiahlu rekonvenziu priemyselných štruktúr. Nemôžu sa vyhnúť náročnosti investovania.

Neposudzujme veci tak, že pôjde od jednotlivých miest, mestečiek, okresov. Tak sa nikde nedostaneme. Ak si však zvolíme centrá, priemyselné zóny, do ktorých budeme koncen-

trovať moderné, dynamické výrobné odbory so vŕtkým, čo si vyžadujú, na čo prostriedky máme, potom ich pomocou dokážeme rozhýbať celú slovenskú ekonomiku. Potom budeme vedieť riešiť aj východ, juh či sever.

Ekonomika Slovensko stojí pred kvalitatívne novými úlohami...

— Slovensko sa dostáva do novej fázy svojho národného rastu. Podľa všetkých príznakov je zrejmé, že prešlo dosiaľ asi polovičku svojej industriálnej fázy a dostáva sa do druhej. V prvej sa museli vybudovať základné odvetvia, energetika, slavebný priemysel, hutnícky a chemický priemysel. Krajina, ktorá nastupuje k industrializácii, musí klásť najprv základy industrializácie. Tie, pomerne náročné investície, má v prevažnej miere Slovensko za sebou. Vstupujeme do fázy, pre ktorú bude charakteristický rozvoj moderných dynamických spracovateľských odvetví. Lenže tie nás stavajú pred ohromné náročnú úlohu. Koncentrovať vedecko-výskumné, projekčno-konštrukčné a vôbec kultúrne zázemie, sýtiť dávať modernosť výrobe.

Takejto stratégii, takémuto prístupu k rozvoju Slovenska zodpovedá potom nutnosť budovania modernej infraštruktúry, ktorá udá dynamiku a modernosť celému prostrediu.

Celá vec sa posúva v súčasnej dobe s rozvojom ekonomickej reformy do polohy, keď Československo musí vážne prejsť k trhovej socialistickej ekonomike.

— Áno. Ani na Slovensku nesmieme zjednodušovať problém relatívneho oddelenia štátnych orgánov a podnikateľskej sféry. Medzi štátnymi orgánmi a podnikateľskou sférou musíme vytvoriť sústavu štátneho podnikania, a to prostredníctvom fondov. Ako ukazujú rozpracované myšlienky rozvíjania ekonomickej reformy, možno vytvoriť sústavu fondového hospodárstva štátnym podnikom, ktoré sa ukázalo ako veľmi účinné a je preto veľmi zaujímavé v niektorých vyspelých krajinách, ktoré riešia analogické problémy ako my t. j. problémy nerovnovážnosti vlastnej ekonomiky z hľadiska priestoru. Ide o zaujímavé skúsenosti talianskej ekonomiky, ďalej o zaujímavé pokusy a pohľady, ktoré v posledných 10. až 15. rokoch urobili Japonci, ktorí úplne zmodernizovali svoju ekonomiku. Takýmto koncentrovaným prístupom sa v súčasnosti ide takpovediac po celej Európe. Medzi štát, štátne hospodárske orgány a medzi podnikateľskú sféru musíme položiť sústavu fondového hospodárstva. Sú rozpracované otázky akým spôsobom to ponímať, aby sme dosiahli reálne prevodové páky medzi štátnou hospodárskou politikou a podnikmi. V takých podmienkach, v akých sa nachádza Slovensko, ak by sme si vážne predstavili pôsobenie trhovej ekonomiky, a toto by sme neurobili, urobili by sme vlastne krok späť, Slovenská ekonomika by sa ukázala neschopnou konkurencie nielen s vyspelejšou českou ekonomikou, ale urobili by sme ju neschopnou konkurovať so svetom.

Jeden z ďalších hlbokých rozporov slovenskej ekonomiky je to, že na stupeň svojho priemyselného rozvoja je svojimi výstupmi, t. j. svojím exportom v malej miere zapojená na svet. To znamená, že doterajšia politika a rozvoj nepriviedla k tomu, aby sme boli schopní rozvinúť súťaž so svetom.

Aký je váš názor na súčasné postavenie a iniciatívu podnikov?

— Jednou z kardinálnych otázok je vyriešenie postavenia podnikov a integračných zoskupení. V posledných týždňoch som mal možnosť stretnúť sa s reprezentantmi viacerých podnikov zo Slovenska. Chcel by som konštatovať zaujímavý fakt. Podarilo sa nám prebudiť seriózne ekonomické myslenie v podnikoch. Boli sme prekvapení, ako sa ľudia z podnikov seriózne začínajú zamýšľať nielen nad situáciou svojich podnikov, ale aj tým, akým spôsobom spojiť svoje rozvojové zámery s národohospodárskym rozvojom. Zákon o postavení podnikov v socialistickom podnikaní má vytvoriť jednu významnú stránku modelu fungovania ekonomiky. Naráža sa však na zložité teoretické i praktické otázky. Je preto rozumné, že sa tento zákon v minulom roku neprijal, lebo neboli doriešené niektoré významné otázky, napr. ponímanie štátneho socialistického vlastníctva, subjektov trhu, podnikateľských subjektov a iné.

Za Pravdu Ing. J. LÚČ

PRAVDA, 15. januára 1969, str. 1. a 5.

PRÁCA, 14. januára 1969, str. 2. 5/23/XII

V rámčeku PRÁCE

Ako s voľbou štátneho občianstva?

Chýbajú tlačivá

Bratislava (Práca) — Od 1. januára 1969 nadobudol platnosť zákon SNR zo dňa 28. XII. 1968 o nadobúdaní a strate štátneho občianstva Slovenskej socialistickej republiky. Podľa neho stáva sa štátnym občanom SSR občan ČSSR, ktorý sa narodil pred 1. 1. 1969 na území SSR, alebo, ak sa narodil v cudzine, bol prihlásený k trvalému pobytu na Slovensku, prípadne mal sám alebo jeho rodičia trvalý pobyt na Slovensku pred odchodom do cudziny. Občanov SSR sledujú v ich občianstve aj deti mladšie ako 15 rokov. Ti občania ČSSR, ktorí neziskali touto formou štátne občianstvo SSR, majú možnosť získať ho vyhlásením na národnom výbore povereným vedením matriky a príslušným podľa trvalého bydliska k 1. 1. 1969. Ide najmä o tých občanov, ktorí sú slovenskej národnosti a majú aj trvalý pobyt na Slovensku, narodili sa však mimo územia Slovenska. Urobiť vyhlásenie o svojom občianstve k SSR môžu do konca roku 1969, o čom dostanú ihneď aj osvedčenie. Vyhlásenie nepodlieha poplatku.

Pracovníci matrík dostali už inštruktáž, ako majú postupovať v jednotlivých prípadoch, zatiaľ však nemajú k tejto akcii potrebné formuláre a nemôžu preto vyhlásenia občanov o štátnom občianstve prijímať, ani osvedčenie vydávať, preberajú však predbežné žiadosti občanov. Predpokladajú, že budú môcť občanom vybavovať záležitosti spojené s voľbou štátneho občianstva k národným republikám asi od konca tohto, alebo začiatkom budúceho mesiaca. V prípade súrnej potreby však vybavia osobitne každú žiadosť. Zmenu štátneho občianstva zaznačia súčasne do občianskeho preukazu. (sl)

ROĽNÍCKE NOVINY, 17. januára 1969, str. 1.

Mikrorozhovor s ministrom kultúry SSR M. VÁLKOM

Tradície sú záväzkom

Jedným z nových slovenských ministrov je aj spisovateľ MIROSLAV VÁLEK, minister kultúry. Vzhľadom na časovú tieseň, v ktorej sa pre množstvo práce nachádzal, požiadali sme ho aspoň o krátky rozhovor.

Ⓞ Kultúrne tradície minulosti by mali byť odkazom aj pre súčasnosť. Hodláte v činnosti ministerstva na tento aspekt prizerať a akým spôsobom ho budete rozvíjať?

— Kultúrne tradície minulosti sú nielen odkazom pre súčasnosť, ale predovšetkým záväzkom. Národné spoločenstvo, ktoré sa zbavuje svojich kultúrnych tradícií, zbavuje sa svojej histórie, svojich koreňov, svojej vnútornej istoty a nie je schopné čeliť negatívnym vplyvom a pozitívne podnety pretvárať na nové hodnoty. Ministerstvo kultúry musí v každom odvetví svojej činnosti sledovať uvedené fakty. Ako sa to bude robiť prakticky, na to nemožno odpovedať na tomto mieste. Je to téma príliš rozsiahla.

Ⓞ Kultúrna činnosť na Slovensku sa rozvíja po boku kultúrnej činnosti českého národa. Dôjde k spolupráci medzi kultúrnymi pracovníkmi Slovenska a českých krajov? V akom rozsahu a akým spôsobom?

— Výmena kultúrnych hodnôt medzi českým a slovenským národom sa novým štátoprávnym usporiadaním konečne zbavila formálnosti. Oba národy si budú z kultúry toho druhého vyberať to, čo je naozaj podnetné. Spolupráca medzi kultúrnymi pracovníkmi českými a slovenskými je vecou samotných kultúrnych pracovníkov. Ministerstvá kultúry budú, dúfam, tesne spolupracovať.

Ⓞ Čo považujete v súčasnosti v slovenskom kultúrnom fronte a vôbec v rozvoji slovenskej kultúry za najdôležitejšie? Ako to budete uplatňovať?

— Pre rozvoj slovenskej kultúry považujem za najdôležitejšie vytvorenie objektívnych podmienok na čo najefektívnejšie uplatnenie všetkých zdrojov finančných, ľudských atď. K tomu treba predovšetkým:

Ⓞ vytvoriť podmienky pre vypracovanie dlhodobej koncepcie kultúrnej politiky.

Ⓞ Riešiť otázky ekonomiky kultúry.

Otázky položil: G. Peňkovský

PRÁCA, 17. januára 1969, str. 1.

6/23/XII

Do tretice všetko dobré?

Prieskumy, úvahy a diskusie dozrievajú. Blíži sa rozhodnutie. Vláda SSR pravdepodobne sa prikloní k návrhu odbornej komisie a od 1. februára t. r. začne experimentovať v administratívno-územno-právnom usporiadaní. Sú vybrané okresy, sú vybrané jednotlivé obce v nevybraných okresoch, kde sa budú skúšať obvodné úrady miestnych národných výborov, ktoré sme pred dvadsiatimi rokmi — zrušili. A ešte sa ani definitívne nerozhodlo, už sa píšu rezolúcie, už cestujú delegácie: My nechceme patriť tam a tam! Alebo aj energickejšie protestujú obce či funkcionári: „Máme skúsenosti z minulosti, kedy nás ... vania kabátili, kde len mohli!" Pri tom väčšina protestov nemá naozaj racionálny podklad ani významný dôvod.

O čo vlastne ide?

Väčšinou straší v mysliach bývalý „notársky systém". S tým mali určite mnohí jednotlivci i mnohé obce trpké skúsenosti. Tieto predsudky k chystanej novej organizácii výkonu štátnej správy sú zbytočné. Národné výbory vo všetkých obciach budú mať aj naďalej v rukách štátnu moc, rozhodovanie o samosprávnych a štátnosprávnych záležitostiach v celom doterajšom rozsahu ako to pre ne stanovia ústavné zákony. Notársku právo veto patrí u nás do návratne do minulosti. Vláda v obciach bude mať v rukách i naďalej demokraticky zvolený orgán — národný výbor.

Iná vec je, pravda, už takmer áprilová nedôvera k ďalšej reorganizácii. Bude to už tretia v rozpätí dvoch desaťročí. To je určite veľa. Tých 655 obvodov, ktoré sme mali na Slovensku a ktoré sme v roku 1949 zrušili — existovalo sto, ba viac i vyše rokov. Samozrejme, bolo by nemúdre obnovovať ich teraz v bývalej rozlohe. Ony vznikli v dlhom vývoji odlišného spoločenského, teda aj hospodárskeho i kultúrneho usporiadania. Vytvárali ich nielen hradské a cirkevné dekanáty, ale aj urbariáty a veru aj mlynské doliny. Potom prišla železnica a už obvodom práskali švy. Staré usporiadanie notárskych obvodov už nezodpovedalo situácii, ktorá vznikla u nás rozvojom priemyslu a socializáciou poľnohospodárskej výroby. Vytvorili sa iné zoskupenia sídlisk, iné vzťahy a iné gravitačné polia nových centier.

Túto situáciu sme išli v roku 1949 riešiť veľmi jednoduchým spôsobom: z 655 obvodných úradov urobili sme 3245 úradných miest. (Často sa totiž o úradoch MNV nemohlo hovoriť, že sú to úrady.) Okrem iného vznikla z toho taká situácia, že občan musel cestovať na okres, ak si chcel vybaviť vojenskú záležitosť. Na okresnom národnom výbore si vymodlikal, že referent mu všetko pripravil, — a občan bežal naspäť domov, na úrad MNV — aby podpísal a dal počiatku. Nebývalo to ojedinelým zjavom. Dosiahol sa zväčša opak toho, čo sa chcelo. Administratíva sa občanovi nepribližila.

Dve tretiny obcí na Slovensku je takých, ktoré samostatný administratívny úrad „neužívia". No, približne toľko obcí by chcelo byť sídlom obvodného úradu. Výber obcí bude preto komplikovaný. Svedčia o tom aj rezolúcie a delegácie, putujúce na okresy a vyššie. Kritériá, podľa ktorých sa budú obce vyberať, musia byť dobre uvážené, aby objektívne posúdili klady i zápory, hovoriace k umiestneniu novoorganizovaného administratívneho centra. Musia vychádzať zo všetkých oblastí spoločenského života, nemôžu sa opierať iba o spádovitosť komunikácií, dostupnosť služieb, zdravotníckej opatery, školskej výučby atď. Musia — a dokonca veľmi — pracovať s perspektívami. Štvrtá reorganizácia by mohla byť aj na naše pomery veľa. JÁN JONÁŠ

KATOLÍCKE NOVINY, č. 3/69, 19. januára 1969, str. 1.

Nijaký zákon nezrušil rehole

Rozhodnutie Generálnej prokuratúry v Prahe

Od r. 1950 stovky rehoľných sestier museli opustiť svoje kláštory a ústavy, v ktorých účinkovali; naňo ich umiestnili v pohraničí, kde pracovali v továrňach, na veľkostatkoch a v JRD. Iné vyšívali bohoslužobné rúcha a takmer polovica z nich prežívala v tejto smutnej izolácii svoje posledné dni kedysi tak obetavou prácou vypĺňaného života. Tak tomu bolo pred 4 rokmi. Situácia sa od toho času zmenila. Mnohé sestričky opúšťajú múry nehostinných ubytovní a „kláštorov", hľadajú si povolanie primeranejšie ich povolaniu.

Slovenské sestričky sa usilujú dostať sa opäť na Slovensko, z ktorého ich pred rokmi tak bolestne vytrhli. Preberajú na Slovensku ústavy pre slabomyseľné deti, domy pre dôchodcov, ale mnohé začínajú pracovať vo farnostiach ako katechétky, organistky, kostolníčky atď. Nové úpravy kompetenčných štátnych úradov sestričkám umožňujú takéto zamestnanie, čo zaiste vyhovuje nielen samotným sestričkám, ale táto skutočnosť vítajú aj kňazi, ktorí sú preťažení prácou v pastorácii.

No nielen rehoľné sestry, ale aj rehoľníci postupne preberajú do vlastnej duchovnej správy tie kostoly, ktoré im kedysi patrili. To všetko však zďaleka ešte nerieši problém reholí a rehoľného života u nás a nenapravuje krivdy, ktoré postihli rehole v Československu, najmä na Slovensku. Dňa 17. apríla 1968 sa na generálnom zhromaždení všetkých reholí v Československu v Hradišti pri Znojme utvorili stály sekretariát pre rehole. Jeho úlohou je nielen rokovať o obnove činnosti reholí u nás, ale má aj koordinovať ich činnosť medzi sebou na úžitok našej spoločnosti. Noví ľudia na ministerstvách kultúry, ktorým podlieha cirkevný odbor, prejavujú úprimnú snahu dať mnohé veci v tejto oblasti do poriadku.

Veľkým krokom dopredu je aj list Generálnej prokuratúry v Prahe z 29. novembra 1968, adresovaný Sekretariátu rehoľných spoločností, v ktorom sa o. i. uvádza toto: „Rehole a kongregácie, ktoré existovali predtým, vydaním zák. č. 218/49 Sb. o hospodárskom zabezpečení cirkví a náboženských spoločností, neboli zrušené týmto, ani iným zákonom, existujú legálne ďalej a niet prekážky, aby v hraniciach platného zákonného poriadku rehoľný život obnovili alebo v ňom pokračovali."

Z toho jasne vysvitá, že rehole u nás nijaký zákon nezrušil, že len administratívnymi zásahmi sa ich činnosť znemožňovala a zvlášť rehoľníkom sa nedovoľovalo pokračovať v spoločnom rehoľnom živote.

Jednou z najnaliehavejších úloh je umožniť rehoľám, tak ženským ako aj mužským, prijímať rehoľný dorast. Každej rehoľi treba vrátiť alebo prideliť ako náhradu za odobraté kláštory aspoň jednu budovu, v ktorej by si ten dorast mohli vychovávať. Naša spoločnosť vždy vedela oceniť obetavú prácu rehoľných sestričiek nielen v zdravotníctve, ale aj na poli kultúrnom a vychovávateľskom. Vklad reholí v život národa bol v minulosti veľký. Môžu aj dnes preukázať našej spoločnosti nejednu dobrú službu je najvyšší čas, aby sa im umožnilo v celej šírke uskutočňovať ideály kresťanského humanizmu a pravej, nezištnej lásky z bližnemu.

Za Sekretariát rehoľných spoločností P. Štefan Horváth, SVD

Na Slovensku sa ustavili ešte len v šiestich podnikoch ◇ Vzťah medzi radami a riaditeľstvom ◇ Aký vplyv na činnosť rád majú odbory ◇ Čo hovoria doterajšie skúsenosti

Ako ďalej s radami pracujúcich

Na odpočatie a zovšeobecnenie prvých skúseností s radami pracujúcich je značne skoro. Lebo na Slovensku ich máme iba šesť. Žijú krátky čas a nie v najlepšej atmosfére. Sú vytvorené v podnikoch Bučina, Slovnaft Bratislava, SNP Žiar nad Hronom, Kablo Bratislava, Poľnohospodárske stavby Nitra, KOVOFERETA Myjava. Naše skúsenosti budeme preto doplňať aj českými, kde už majú 73 rád pracujúcich.

Príčiny pomalého tempa

vzniku rád sú viaceré. Spomenime aspoň základné. Mnohí hospodárski vedúci mali obavy, aby rady nenarušovali princíp jednotného zodpovedného vedenia, aby nerozbudovali bez fundovaných analýz, nezničili s prichodnou senzačnosti iba kádrové otázky. Niektoré odborové orgány sa zasa obávali duplicity, aby ich rady nenahradzovali, nevystupovali ako reprezentant pracujúcich aj v zamestnaneckých otázkach. Veľa súdruhov sa neangažovalo za rady v presvedčení, že pre ich činnosť nie sú vytvorené podmienky v oblasti ekonomického riadenia národného hospodárstva, že tento nový útvar ťažko zasadiť do stavebia prostredia. A nakoniec prišlo uznesenie vlády z 24. X. 1968, ktoré tieto problémy odčiernilo, ale jednoducho zastavilo ďalšie experimentálne vytváranie rád pracujúcich. To malo v podnikoch nepriaznivý ohlas. V budúcnosti by sa preto nemala opakovať prax, aby vláda rozhodla bez konzultácie s vrcholnými orgánmi ROH, hoci rámcové zásady o radách pracujúcich pripravovali spoločne.

Veľa obáv, váhaní a neporozumení vzniklo z nevyjasnenosti pojmu,

čo je to rada pracujúcich.

V podnikoch sa stretávame s názorom, že to je „Správna rada" alebo „Podnikateľský orgán". Riaditeľ orgán podniku", „Reprezentant pracujúcich", „Samosprávny orgán" atď. Domnienky boli často dokumentované takou činnosťou rady, ako je napr. prerokúvanie „Návrhu kolektívnej zmluvy na rok 1969", „Správy o plnení plánu" a pod. Pravda, takáto činnosť rady nebola v žiadnom podniku typická. Nejednotný výklad pojmu „Rada pracujúcich" vyplýva hlavne z nevyjasnenosti postavenia a funkcie socialistického podniku, z nedostatočnej znalosti smerníc vlády a z toho, že po augustových udalostiach problematika rád ustúpila do pozadia.

Akú predstavu majú odborári

o podniku a o jeho riadení? Aspoň stručne.

Viacerí odborové orgány na Slovensku vyslovili požiadavku, aby podniky neboli výkonnými orgánmi centra, ani služobníkmi „jeho veličenstva" plánu. Majú to byť samostatné podnikateľské organizmy, ktoré si budú vo vlastnom záujme vytyčovať ciele v súlade s hospodárskou politikou štátu a uspokojovaním mzdových, sociálnych a kultúrnych potrieb svojich zamestnancov, pričom svoje výrobky či služby budú realizovať ako tovar, čo im má dať možnosť rozvíjať sa vlastnými silami. Na takto chápanej samostatnosti podnikov stojí a padá celá ekonomická reforma.

V socializme podnik možno riadiť nadpodnikovými orgánmi prostredníctvom riaditeľa a jeho vedúcich, keď zodpovednosť za činnosť podniku tu „smerom hore", alebo riaditeľom a jeho vedúcimi, keď ich rozhodovanie a kontrola sú uplyvňované demokraticky voleným orgánom pracujúcich podniku.

Zjazdy slovenských odborových zväzov sa jednoznačne vyslovili za druhú alternatívu — za rady pracujúcich ako predstaviteľov výrobcov (reprezentantom pracujúcich sú odbory), ktoré by mali plniť funkciu demokratického orgánu správy podniku s podnikateľskou právomocou. Hospodárske vedenie podniku by malo byť výkonným orgánom rady pracujúcich a ich vzájomný vzťah by sa mal — obrazne povedané — podobať vzťahu vlády k parlamentu.

Akú právomoc radám

Z mnohých rezolúcií a rokovaní zjazdov odborových zväzov vyplýva, že väčšina pracujúcich považuje vytvoreniu rad pracujúcich za rozumné a účelné. V praxi by sa však nemalo podobať tiež „hurá za rady", ale ani obávať z nových.

Stretávame sa s kritikou, prečo sa nemajú podľa dočasných vládnych zásad vytvárať rady pracujúcich v strategických podnikoch, v štátnych, verejných a účastníckych podnikoch. Domnievam sa, že bude múdre, aby každému socialistickému výrobcovi (podnikateľskému subjektu) bola daná možnosť vytvoriť si demokratický orgán správy s právomocou určovať a kontrolovať základnú koncepciu rozvoja podniku; menovať, uvoľňovať a odmeňovať hospodárske vedenie ako svoj výkonný orgán; rozhodovať o rozdelení zisku, o zmene firmy, predmete podnikania a pod.

Už prvé skúsenosti však ukazujú, že rady pracujúcich by nemali mať rovnakú náplň práce, právomoc, zodpovednosť i názov pri všetkých typoch podniku. Nemuselo by byť rovnaké ani zastúpenie pracujúcich v tomto orgáne. V národných podnikoch by to mala byť väčšia polovica, ale v štátnom podniku, ako je napr. ČSD, stačila by snáď jedna tretina, pretože tu silne prevláda funkcia hmotného majetku, ktorý vlastní štát.

Odporúča sa preto, aby v zákone boli diferencované charakter, postavenie a právomoc orgánu demokratickej správy hlavne podľa toho, do akej miery môže prevziať riziko podnikania, a pracujúci zasa zodpovednosť za osud svojho podniku.

Čo očakávajú pracujúci

Nech im slúži ku cti, že nevidia v rade pracujúcich tajnú zbraň, ktorá razom zaží neduhy v našom hospodárstve. V ekonomike, na rozdiel od zdravovedy, neduhy nemožno odstraňovať či liečiť okamžitými chirurgickými zákrokmi, ale opatreniami, ktoré vyžadujú okrem iného aj čas, trpezlivosť a nervy. V podnikoch prínos rád vidí každý zo svojej pozície a záujmu. V skúmaných podnikoch robotníci očakávajú od činnosti rád hlavne lepší poriadok v odmeňovaní, majstri účelnejšiu kontrolu vedúcich a hospodárski vedúci väčšiu orientáciu na perspektívny rozvoj podniku.

Keď sa však pozeráme celkove na postavenie a činnosť rád pracujúcich (aj s ich detskými chorobami), vychodí nám, že ich hlavný prínos bude spočívať v prelome do centralistického byrokratického riadenia národného hospodárstva; v odlúčení podnikov od nadpodnikovej sféry v oblasti operatívneho riadenia; v odbremenení štátu od úloh a zodpovednosti, ktoré sám nemalou zal pri najlepšej vôli zvládnuť, a preto ich prenesie na podniky; konečne v tom, že hospodárski vedúci budú ekonomicky prinútení väčšmi sa starať o rozvoj pracovnej iniciatívy a o prenášanie realizáciu užitočných návrhov.

Tým všetkým nie je povedané, ako sa neraz nespravodlivo kritizuje, že v centrálnych orgánoch sedí zbytočný aparát. Treba oddeliť kúkoľ od zrna a nepripustiť nadmerný aparát. Centrálne štátne orgány sú potrebné aj v nových podmienkach, ale budú musieť oskutočňovať zodpovednejšiu hospodársku politiku, usmer-

dovať celkové podmienky, ekonomicky ovplyvňovať situáciu bez toho, že by narušovali zákonom zaručené postavenie podnikov. A konečne treba rátať aj so štátnym podnikaním, ktoré prináša dobré výsledky napr. v Japonsku, Taliansku a v ďalších štátoch.

Odbory a rady pracujúcich

Je chvályhodné, že v programoch rád pracujúcich silne vystupuje do popredia úsilie prispieť k odstráneniu deformácií v hospodárstve a k obnoveniu ekonomickej rovnováhy. Nechýbajú však ani prípady, že niektoré rady sa radšej zaoberajú sociálnou problematikou ako napr. neefektívnosťou výroby. Závodné a podnikové výbory odborových zväzov v tom oprávnene vidia začiatok možných konfliktov, nedorozumení, prípadne i oslabenia postavenia a funkcie ROH. Na to treba pamätať už pri vypracovaní návrhu zákona o socialistickom podniku. Domnievam sa, že odbory musia mať politický vplyv na rady; a v zákone by mali presadzovať taký vzťah k radám pracujúcich, ktorý bude postavený na princípoch, že príslušný orgán odborového zväzu

— organizuje voľby do rady pracujúcich;

— zúčastňuje sa na zasadnutí rady a dostáva materiál, ktorý sa tam bude prerokúvať;

— vyjadruje sa k menovaniu a odvolávaniu riaditeľa a jeho námestníkov;

— spolurozhoduje o odčuvaní vyznamenaní a odmien za zásluhy o rozvoj podniku;

— uplatňuje právo sistácie, t. j. pozastavenia rozhodnutí (taxatívne vymenovaných), ktoré sú v rozpore s prijatými dohodami a životnými záujmami pracujúcich;

— organizuje raz v roku zhromaždenie osadenstva podniku (alebo jeho delegátov), kde sa bude podniková rada zodpovedať za svoju činnosť a dostávať absolutórium, a ak toto nebude odhlasované, časť podielov členov rady, uložených na osobitnom účte, prepadne v prospech podniku;

— uzatvára s radou pracujúcich dlhodobú KZ (napr. na 5 rokov) o perspektívnych otázkach mzdovej a sociálnej politiky.

Pravda, každú túto otázku treba dobre uvážiť. Veľa vecí ani nespomínam. Bude napr. potrebné stanoviť už v zákone presnú dĺžku práce medzi radou a vedením, aby to nedopadlo tak, že pri dvoch kapitánoch sa aj loď potopí. Sú obavy, aby sa rada pracujúcich nedostala do područín riaditeľstva, ktoré bude lepšie informované a kádrovo vybavené. Ponúka sa aj také riešenie, aby sa celé ROH stalo garantom správnej činnosti a uplatnenia rád pracujúcich. Pritom je nám jasné, že rady pracujúcich nie sú orgánom ROH, odbory ich nebudú riešiť, nemôžu mať ani svojich zástupcov v nich, pretože by sa protivárali na hospodársky orgán. Zákon o socialistickom podniku a v ňom aj rady pracujúcich mali by ostať otvorenou záležitosťou, ktorá sa bude ustavične zdokonaľovať získanými teoretickými a praktickými poznatkami. A rozhodne by mali k tejto vážnej otázke povedať svoje slovo i delegáti I. zjazdu slovenského Revolučného odborového hnutia.

Ing. LADISLAV JAŠÍK

PRÁCA, 17. januára 1969, str. 4.

Na Slovensku vznikla Štátna melioračná správa

STÚPA KVALITA I NÁROČNOSŤ

Melioračná výstavba je v každom kultúrnom štáte považovaná za záležitosť celej spoločnosti a preto vytvárajú v týchto štátoch (Francia, USA, Taliansko, Holandsko, Poľsko, Bulharsko, Sudan, ZSSR a iné) finančné i technické, materiálové a organizačné predpoklady pre plnenie úloh a využívanie týchto stavieb.

V Československu to bolo doposiaľ tak, že o melioráciách sa veľa hovorilo, ale podmienky pre komplexné zabezpečovanie úloh neboli vytvorené. Účasť nášho štátu na financovaní melioračnej výstavby nedosahuje v ukazovateľoch na 1 ha melioračnej pôdy, v priemere úrovňe niektorých štátov a podstatne slabšou ekonomikou.

Požiadavky a návrhy na riešenie týchto otázok z komplexného hľadiska boli predkladané veľakrát. Riešenie bolo vždy odložené z takého, alebo iného dôvodu. Vo finančnej a i organizačnej sfére melioračie boli doposiaľ vždy „piatym kolom u voza", či sa už jednalo o ministerstvo, povereníctvo alebo podriadené organizácie.

Ekonomické a agronomické rozbory ukázali, že základnou príčinou nezodpovedajúceho rastu hektárových úrod poľnohospodárskych plodín oproti neustále sa zvyšujúcim dávkam priemyselných hnojív je tá skutočnosť, že zúrodňovacie a melioračné práce sa doposiaľ nepovažovali za celospoločenskú záležitosť.

Požiadavky zabezpečenia výživy obyvateľstva prevažne z vlastných národných a štátnych zdrojov sú podmienené podstatným zvýšením tempa melioračných zúrodňovacích prác a tiež zabezpečenia využívania vybudovaných stavieb a zariadení. To možno dosiahnuť tým, že sa zvýši účasť štátu na financovaní melioračnej výstavby a vytvoria také organizačné predpoklady, aby sa úlohy vo výstavbe, využívaní a údržbe zabezpečovali uplatnením najnovších vedeckých i technických poznatkov, z hľadiska požiadaviek a potrieb celej spoločnosti a nie iba z hľadiska jedného okresu, alebo kraja. Prostriedky poskytnuté štátom na melioračie sa musia dostať pri realizácii tam a na to miesto, kde boli určené.

Na jednej strane boli zbytočné utrácané štátne peniaze za prípravu, prieskumy, projekciu, ktorá sa zabezpečovala na rôznych miestach nekoordinovane, pripravovali sa a realizovali stavby neekonomické a pod. Na druhej strane o vybudované melioračné diela a objekty, ktorých hodnota IIMZ na Slovensku už dnes predstavuje 2,5 miliardy Kčs, nebola v niektorých okresoch dostatočná starostlivosť. Tento národný majetok nemal spoľahlivého a objektívneho jedného gazdu, ktorý by sa s cítom dobrého hospodára staral o komplexné využívanie a zabezpečovanie systematickej údržby. Smutným svedectvom je napr. zničený systém odvodnenia v Handlovskej kotline, vybudovaný pred tromi rokmi, a kanály na Východoslovenskej nížine, ktoré si vôbec nesplnia svoju funkciu.

AKÉ JE POSLANIE ŠMS?

Štátna melioračná správa v Bratislave s pôsobnosťou pre Slovenskú socialistickú republiku bola zriadená k 1. januáru 1969 rozhodnutím vedenia ministra poľnohospodárstva a výživy zo dňa 20. júna 1968 a uznesenia vlády 424 zo dňa 5. 12. 1968.

Štátna melioračná správa v Bratislave je podriadená Ministerstvu poľnohospodárstva a výživy Slovenskej socialistickej republiky. Jej pôsobnosť sa vzťahuje na územie tejto republiky.

Vykonáva a zodpovedá tomuto ministerstvu.

- za hospodárske využívanie prostriedkov vynakladaných za spoluúčasti štátu pre optimálny rozvoj úrodnosti pôdy opatreniami vykonanými na úseku melioračí, zúrodňovania pôdy a úprav poľnohospodárskych tokov, za efektívnu prípravu a výstavbu melioračí a zúrodňovania pôdy vrátane pozemkových úprav.
- Je správcom poľnohospodárskych vodných tokov a hlavných melioračných zariadení, vykonáva funkciu investora štátnych investícií, združených investícií štátu a poľnohospodárskych podnikov v melioračnej výstavbe a zúrodňovaní pôdy.
- Vykonáva štátnu dozornú a kontrolnú činnosť pri poprave, budovaní a využívaní melioračných zariadení a opatrení pre ochranu a zúrodnenie pôdneho fondu,
- spolupracuje pri riešení technických otázok s orgánmi ochrany poľnohospodárskeho pôdneho fondu, rieši otázky technického rozvoja melioračnej výstavby, zúrodnenia pôdy a pozemkových úprav.

V systéme práce chceme všetku robotu vykonávať dôsledne. Máme dostatok síl, vedomostí a nemalé skúsenosti a preto si myslíme, že sa nám podarí zvýšiť kvalitu práce. Ako sa nám to podarí, ohodnotia poľnohospodári sami. Boli by sme radi, aby s prácou, ktorú odvedieme boli spokojní a prinášala im ekonomický úžitok. Chceme využiť vo svojej práci každú dobrú radu a myšlienku poľnohospodárov, len aby bola realizovateľná a mala ekonomický zmysel.

Nechceme zavádzať nezmyselnú centralizáciu. Úlohy celoslovenského významu sa budú riešiť pochopiteľne v centre, úlohy vyplývajúce zo zabezpečovania konkrétnej stavby, alebo objektu budú zabezpečovať pobočky ŠMS alebo Okresné strediská ŠMS.

Pri zabezpečovaní úloh použijeme všetky spôsoby, ktoré nám nová sústava riadenia umožňuje a umožní. Projektovú dokumentáciu budeme zadávať tým projektovým organizáciám, skupinám, ale i jednotlivým odborníkom, ktorí nám práce urobia rýchle, vysoko kvalitne a primerane lacno.

Stavebno-montážne práce u stavieb s investičným nákladom do 3—5 mil. Kčs chceme zadávať Melioračným družstvám. Stavby s vyšším investičným nákladom chceme zadávať stavebným organizáciám v rámci rezortu i mimo neho.

ČO CHCEME NAJSKÔR

V prvom rade chcem dať do poriadku samotnú našu organizáciu po organizačnej i ekonomickej stránke. Chcem vytvoriť primerane dobré podmienky pre prácu pracovníkom ŠMS, aby som mohol potom od nich vyžadovať maximálny výkon v práci.

Po odbornej stránke chcel by som dosiahnuť to, aby sa nám v ŠMS podarilo zabezpečiť:

- zvýšenie kvality stavebno-montážnych prác;
- komplexnosť riešenia úloh melioračí a zúrodnenia pôdy v záujmovej oblasti: VSN, Moldavskej nížiny, povodia Ipeľ—Slaná, dolného povodia Váhu a Žitného Ostrova,
- zvýšenie technickej úrovne riešenia závlahových i odvodňovacích stavieb a úprav tokov;
- úplne využívanie vybudovaných melioračných stavieb.

Venovať sa musíme predovšetkým, znudobnej údržbe vybudovaných zariadení a úpravám poľnohospodárskych tokov. V rámci Slovenska nás čaká celkom 20—25 000 ha závlah, v odvodnení okolo 18—20 000 ha. T. r. naše stavebno-montážne práce na Slovensku predstavujú hodnotu 470 mil. Kčs. Práce musíme organizovať tak, aby sme v r. 1980 mali na Slovensku zavlažených 450 000 ha z celkovej potreby 725 000 ha zavlažovanej pôdy.

NAŠA SPOLUPRÁCA S INÝMI

Máme eminentný záujem, aby sa rozvinula veľmi dobrá spolupráca s Riaditeľstvom vodohospodárskeho rozvoja, s Výskumným ústavom závlahového hospodárstva a i., ďalej s SVŠT v Bratislave i Prahe, VŠP v Nitre, Brne a Prahe s katedrami hydromelioračií. Prehĺbiť chceme doposiaľ dobrú spoluprácu so Sigmou Lutín, Olomouc Doprastavom, Poľnohospodárskymi stavbami O. S. Hydroprojektom a Poľnohospodárskym projektovým ústavom v Bratislave.

Chceme spolupracovať pri riešení zásadných koncepčných otázok a tiež konkrétnych drobných úloh viazaných na konkrétne stavby.

Už doposiaľ sme úspešne spolupracovali aj s odborníkmi Francúzska, Talianska, Rakúska, Juhoslávie, Maďarska a ZSSR. Túto spoluprácu chceme rozšíriť, pretože sme presvedčení, že prináša obojstranný úžitok.

Ing. Bohumil PODSTAVEK CSc.
riaditeľ ŠMS Bratislava

PRIZNANIE NESTAČÍ

Dr. Ondrej MAGNA

V tomto roku si pripomenieme dvadsiate výročie začatia najväčších revolučno-ekonomických premien za posledné storočia v poľnohospodárstve. Práve pred dvadsiatimi rokmi gottwaldovské vedenie strany a štátu stanovilo veľký plán prestavby poľnohospodárskej malovýroby na modernú socialistickú veľkovýrobu. Stanovilo aj prekrásne zásady, ako dobrovoľnosť, a demokratickosť foriem i metód združstevňovania poľnohospodárstva i pri rozvíjaní a upevňovaní vnútrodružstevnej demokracie v tých JRD, ktoré sa usilovali. A prax? Tá ich skôr zdeformovala, ako sa mohli realizovať. Pre pracujúcich poľnohospodárov nastalo ťažké obdobie života a práce. Napriek tomu, že boli neodôvodnene komandovaní a zaznávaní, sa osvedčili ako veľkí vlastnenci a úlohy socialistickej prestavby uskutočnili v pomerne krátkom časovom období. Urobili tak vďaka ich láske k rodnej hrude a nesmiernej obetavosti. Vďaka im, socializmus v Československu zvíťazil.

Zvíťazili aj jeho budovatelia v poľnohospodárstve? Vo vzťahu k prírodným silám a podmienkam oveľa lepšie ako v spoločnosti. Áno, doslova je tomu tak. Prečo? Len preto, že ich výsledky vo výrobe sú neporovnateľne vyššie, ako je ich spoločensko-ekonomické postavenie v socialistickom spoločenskom poriadku. Aj najvyšší predstavitelia strany a štátu priznávajú poľnohospodárstvu, že je najstabilnejším odvetvím národného hospodárstva a že jeho pracujúcich treba čím skôr úplne zrovnoprávniť. Priznáva sa, že máme už osvedčené socialistické výrobné podniky v JRD a v ŠM, len nie a nie sa dostať aj k tomu, aby boli také rovnoprávne, ako ostatné, ktoré nie sú o nič viac socialistickejšie a spoločnosti prospešnejšie. Nuž a to je veru nie dobrá vizitka uplynulého dvadsaťročia, ani týchto týždňov a dní.

Aj keď doteraz platná hospodárska politika voči poľnohospodárstvu iste už veľa napravila, najmä v sociálnom zabezpečení, krivdy minulosti ešte dôsledne neodstránila ani na jednom úseku života poľnohospodárov. Nestačí, ba ani nie je hádam dosť dôstojné, aby sme sa chválili len vysokými hektárovými úrodami a rastúcou úžitkovosťou hospodárskych zvierat. Prinajmenšom treba už konečne urobiť opatrenia, ktoré umožnia aj poľnohospodárom zaujať také spoločenské a ekonomické postavenie v socializme, aký je ich skutočný podiel na jeho budovaní a rozvíjaní vôbec. Možno bude niekto protestovať a argumentovať: prečo nastoľovať takéto požiadavky, veď už družstevníci majú svoj zväz ako spoločenskú a hospodársku organizáciu. Majú, ale viac de jure, ako de facto. Prečo? Len preto, že nerovnoprávne postavenie poľnohospodárskych podnikov, ako aj samotných poľnohospodárov naďalej trvá. Je najvyšší čas si už konečne uvedomiť, že to zväzuje ich iniciatívu, podlamuje dôveru i ich socialistické sebavedomie. Je to na škodu nielen poľnohospodárov, ale celej spoločnosti. Aj to už dávno vieme a predsa ešte stále o tom, ako o vážnom probléme viac hovoríme, ako pre jeho riešenie robíme. Zdá sa, že je medzi nami ešte príliš veľa socialistických formalistov. Ľudí, túžiacich po mocenských funkciách. A menej tých, pre ktorých je socializmus v pravom slova zmysle životným krédom.

Domnievam sa, že by sme najdôstojnejšie oslávili dvadsiate výročie začiatkov budovania JRD i ŠM, keby nové zákonodarné a vládne orgány zákonmi zaručili rovnoprávnosť poľnohospodárov a novou hospodárskou politikou zabezpečili ozajstnú ekonomickú samostatnosť socialistických poľnohospodárskych podnikov. Je to neodkladná úloha pre zabezpečenie ďalšieho rozvoja poľnohospodárstva, pre lepší a dôstojnejší život samotných poľnohospodárov. Skutočne je najvyšší čas, aby sme ich už raz navždy zbavili bremena byrokracie, poručníkovania a spoločenského zaznávania. Nech nikto nepochybuje o tom, že sa naši poľnohospodári za to dobre odvďačia.

ĽUD, 13. januára 1969, str. 1. a 2. 11/23/XII

Československo v zrkadle svetových agentúr

Útečníctvo na ústupe

AGENTÚRY (tk) — Sobotňajšia zahraničná tlač a televízne a rozhlasové spravodajstvo venujú vo svojich informáciách o Československu pozornosť najmä prvým vyhláseniam predstaviteľov novozvolených čs. vládnych orgánov a otázke čs. emigrácie.

Viedeň (DIE PRESSE) — Pásto čs. občanov, ktorí majú v Rakúsku povolený dlhodobý pobyt, navštívilo cez vianočné a novoročné sviatky svoju vlasť. Podľa správy Die Presse, odvolávajúcu sa na informáciu z čs. veľvyslanectva vo Viedni, vrátili sa takmer všetci s „uvarili si tak garnicu čs. úradov". Títo občania patria ku skupine, ktorá požiadala v Rakúsku o pracovné povolenie s úmyslom nestrhnúť za sebou mosty, ale ponechať si možnosť návratu do ČSSR.

V poslednom čase „utečenecký ruch" v Rakúsku takmer prestal. V prvom tohtoročnom týždni požiadalo iba 48 čs. občanov rakúske úrady o politický azyl. Švajčiarske úrady oznamujú, že doteraz požiadalo o azyl 5000 čs. občanov, ale vo Švajčiarsku a nimi nevznikli nijaké ťažkosti, ako tomu bolo v prípade maďarských utečencov v roku 1956.

New York (CHRISTIAN SCIENCE MONITOR) — Kanadská vláda uzavrela k 1. januáru t. r. nákladný program prijímania čs. uprchlíkov. Podľa ich názoru trvalo dosť dlho, aby si rozmysleli, či sa vrátia domov, čí pôjdu do Kanady. Počet uprchlíkov sa stále znižoval a väčšina z nich sa vrátila, keď sa prestali obávať perzekúcie.

Vatikán (AP) — „Nik sa s ľahkým srdcom nemôže zmieriť s osudom slobodného stredoeurópskeho štátu," povedal o. i. vo svojom sobotňajšom prejave k diplomatom vo Vatikáne pápež Pavel VI. A v tejto súvislosti dodal: „Vari nemožno obdivovať takmer jednomyseľnú verejnú mienku na obranu hodnôt, ktoré má spoločným vlastníctvom ľudstvo?"

New York (NEW YORK TIMES) — Noviny prinášajú správu svojho pražského dopisovateľa A. Shustera o prejave dr. Husáka i o televíznom prejave tajomníka ÚV KSSZ K. Katuševa a konštatujú, že „hovorili otvorene".

Spravodajca Christian Science Monitor E. Bourne usudzuje z posledných udalostí v ČSSR, že ľahisko aktivity sa prenáša na ekonomické pole. Tri vlády sú koníštom „realistov", konzervatívci predstavujú „nezdiskreditované" krídlo. Vo všetkých vládach sú silne zastúpení odborníci, najmä ekonómovia.

Lausanne — V piatok otvorili na jednej lausanskej škole špeciálnu triedu pre deti čs. utečencov žijúcich v oblasti Lausanne. Vyučovať bude česká učiteľka, ktorá vyučovala v Prahe francúzštinu.

ROĽNÍCKE NOVINY, 13. januára 1969, str. 1. a 3.

Doba chce rozvahu

V súčasnosti sme všetci svedkami búrlivého, ba v poslednom čase až kritického stavu v našom politickom živote. Koniec minulého a začiatok tohto roku sa prajú nového federatívneho usporiadania štátu boli poznačený nie práve najlepšou politickou klímou. Nebyť rozvahy, politickej múdrosti a diplomatickej obratnosti politických činiteľov ako v Čechách tak na Slovensku, mohlo dôjsť ku konfliktu, ktorého nedozerné tragické dôsledky pre naše národy si nemožno ani dostatočne predstaviť.

Pre objasnenie a uvedomenie si týchto skutočností zrekapitulujme si v stručnosti udalosti, ako sa zbehli v minulých dňoch. Na decembrovom zasadnutí ÚV KSS prijali návrh, aby sa predsedom Federálneho zhromaždenia stal Slovák. Návrh si osvojila aj Slovenská národná rada. Slovenskí politickí a štátni predstavitelia vychádzali zo skutočnosti, že predseda Federálneho zhromaždenia je nová funkcia a právom využili túto príležitosť, aby presadzovali do jednej z troch najvyšších štátnych funkcií Slováka, pretože doteraz ani jeden z nich nezastával prísušník nášho národa. V Čechách to vyvolalo prudkú politickú odozvu. Časť českej verejnosti v tom videla — a mnohí vidia ešte doteraz — snahu o postupné odstavenie Josefa Smrkovského z politického života. Útok na tento návrh, najmä z hľadiska prirodzených slovenských záujmov,

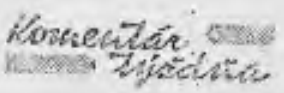

bol až nepochopiteľne búrlivý. Hneď po vianočných sviatkoch sa zišlo mimoriadne zasadnutie Ústredného výboru Českého odborového zväzu kovákov. Na zasadnutí prijali výzvu, v ktorej žiadali, aby predsedom Federálneho zhromaždenia sa stal súdruh Smrkovský. V opačnom prípade boli rozhodnutí presadzovať svoje stanovisko aj štrajkom. Súhlas s tak stanoviskom vyjadrili aj ďalšie české odborové zväzy. Svojimi rezolúciami sa k tomuto stanovisku pripojili aj pracujúci z ďalších závodov.

Začala sa kampaň, ktorá si nevyberala osoby ani prostriedky. V ťažkej vnútropolitickej situácii, ktorú prežívame od augusta minulého roku, začali sa hlavne v Čechách útoky proti vedeniu strany na Slovensku, najmä proti jej prvému tajomníkovi dr. G. Husákovi. V čase, keď treba rozvahu, pokoj, vzájomnú toleranciu, začali sa jatriť city a vzbudzovať emócie, ktoré možno ľahko zneužiť proti vedeniu strany a v konečných dôsledkoch proti najvlastnejším záujmom nášho ľudu. Nemožno pochopiť tých, ktorí ak cítia s týmito národmi, s ľudom tejto krajiny, že napádajú tých predstaviteľov, ktorí v osudových dňoch chránili česť tohto štátu a snažia sa vyviesť naše národy z komplikovanej situácie. Pravda, mnohí si to často ani neuvedomujú. Avšak či si to uvedomujú alebo nie, sú ovplyvňovaní ľuďmi, ktorí sú na záujem na konsolidácii života, ktorí chcú rozpory a ťažkosti, aby sa stalo niečo, čo by mohlo opäť zdiskreditovať naše myšlienky a plány.

Niet pochybností o tom, že situácia v súvislosti s obsadením funkcie predsedu Federálneho zhromaždenia sa skomplikovala a veľmi priostrila. Aj napriek tomu, že so súdruhom Smrkovským sa rátalo do najvyšších stranických a štátnych funkcií už v decembri — ako to zdôraznilo vtedajšie zasadnutie ÚV KSČS — kampaň proti slovenskej reprezentácii sa priostrovala. Faktom zostáva, že keby došlo v našich vnútorných vzťahoch k situácii, ktorá by bola nezvládnuteľná, využili by to určité sily, aby označili naše vedenie za slabé, neschopné. Čo by nasledovalo potom, to si vedia predstaviť vari iba tí, ktorí majú na tom záujem.

Za tohto stavu sa zišlo 3. januára Predsedníctvo ÚV KSČS a vydalo Vyhlásenie o súčasnej politickej situácii. Obrátilo sa v ňom k všetkým občanom, komunistom, členom ROH a spoločenských organizácii Národného frontu a jednomyseľne odsúdilo ultimatívne požiadavky vyvolávajúce nepokoj, ženúce spoločnosť do konfliktných situácií, ktoré si iniciátori nevedia dosť dobre ani predstaviť, pokiaľ si ich pravda — ako sa hovorí vo Vyhlásení — sami neprajú.

K pomernému upokojeniu situácie pomohlo aj vystúpenie s. Smrkovského v televízii, kde sa prihovoril za rešpektovanie prirodzených túžob a záujmov slovenského národa. Zdôraznil, že požiadavka slovenských predstaviteľov, aby jedna zo špičkových funkcií v štáte bola obsadená predstaviteľom slovenského národa, nemá žiadnu inú, než národnú motiváciu a že — ako sa konštatuje vo Vyhlásení Predsedníctva — nie je prejavom nedôvery voči niektorému z vedúcich predstaviteľov. K problému zaujal stanovisko aj dr. Čestmír Císař, predseda ČNR, v Rudom práve, keď napísal: „Nemali by sme si hneď na začiatku čs. federácie dávať „ultimáta", vyhrážať sa štrajkom a pod. Musíme vziať rozum do hrsti, nastoliť pokojnejšie vnútropolitické ovzdušie a prikročiť k riešeniu kľúčových otázok života a práce našich občanov — Čechov a Slovákov."

V tejto súvislosti nemožno opomenúť ohlas, s akým sa stretlo Vyhlásenie Predsedníctva ÚV KSČS v celej republike. Stranícke, odborárske i iné organizácie, ako aj široká verejnosť sa s ním stotožnili a vrelo ho podporili.

Zdá sa, že uznesenie Predsedníctva ÚV KSČS, ktoré bolo na základe návrhov slovenskej reprezentácie, byra ÚV KSČS v českých krajoch i ČNR prijaté dňa 7. januára, urobilo prijateľnú bodku za celou nežiaducou kampaňou. Naša verejnosť sa konečne dozvedela meno kandidáta na funkciu predsedu Federálneho zhromaždenia. Stal sa ním podpredseda vlády prof. dr. Peter Colotka. V jeho osobe sú predpoklady, že funkciu bude vykonávať k plnej spokojnosti ako českej, tak slovenskej verejnosti. Prof. Colotka je známy svojou pojanuárovou angažovanosťou, svojou komunistickou zásadovosťou a humánnym prístupom k riešeniu problémov.

Siedmeho a ôsmeho januára sa opäť zišiel ÚV Českého odborového zväzu kovákov. Z jeho vyhlásenia vyplýva, že si uvedomil riskantnosť svojho počinu v súvislosti s vyhlásením štrajku v prípade nezvolenia s. Smrkovského do funkcie predsedu FZ. Zdôraznil, že z otázky kandidatúry na miesto predsedu FZ nechcú kováci vyvolať spor medzi dvoma národmi. Vzhľadom na to, že kandidátom Slovenska je progresívny politik, budú generálny štrajk považovať za neopodstatnený.

Muselo ku všetkým tým kampaniam a politickým výstupom dôjsť? Máme toľko problémov, oveľa závažnejších zložitejších, ktoré možno len s veľkým úsilím a námahou prekonávať. Načo zbytočne plytvať energiou, vyvolávať nelstotu, pochybnosti, odrádzať ľudí od tvorivej práce? Zatiaľ nemáme príčinu pochybovať o čestnosti a úprimnosti našich predstaviteľov. Dali sme im mandát v osudových dňoch, preto im nekomplikujme a nesťažujme prácu. Doba, v ktorej žijeme si žiada pokoj a rozvahu.

Bohumil TOMAN

ROLNÍCKE NOVINY, 13. januára 1969, str. 1. a 3.

ĽUD, 15. januára 1969, str. 1. a 2.

13/23/XII

Na slovíčko

... o mŕtvych dušiach, Troch kráľoch a nedostatku uhlia

„Na Tri krále, o skok ďalej" — panebože, už je vyše týždňa po Troch kráľoch a ešte viac od podpísania historického aktu uzákonenia federácie na Bratislavskom hrade... no kde je ten skok?

Šťastný to bol svet, keď sa u nás čas meral podľa sviatkov a prísloví, hoci aj v biblickej češtine či západoslovenskom nárečí. Keď som v jeden sviatočný deň odcudzený, s komplexom zbytočnosti chodil po uliciach, povedal mi jediný zhovorčivý chodec na ulici pod rozsvietenými oknami: „Pozri sa, mŕtve duše". Kto za to môže, keď ľudia chodia aj po sviatkoch ako mŕtve duše, keď kritizujú prejav dr. Husáka, keď nemáme uhlie, keď je vo vlaku nezniesteľná zima, ak len trochu ťahšie zaduje severák, keď... Kto to vlastne všetko spočíta, čo sme si škody narobili? Ilovi traja králi našej federácie a ich ministri? A kto za to môže? JANUÁR, AUGUST?...

MY!

Čo sa stalo už sa neodstane, koniec koncov nás inohli v najhoršom prípade vymazať z mapy sveta, aspoň sme si uvedomili, že nie sme sami na svete, ale iba jeden z maličkých štátov a ešte maličkejších národov. V tom dobrom i zlom slova zmysle. V dobrom preto, že sa svet v pohybe, mohutná potencia veľmocí nad nami musela vážne pozastaviť a robiť korektúry svojej politiky. V tom zlom, že sme tam, kde sme. Ak je každé zlo na niečo dobré, v našom prípade to je „Damoklov meč": Keď sa takto na konci tohto roku budeme zhovárať a robiť bilancie — po tom všetkom, čo sice v čerstvých ponovoročných prejavoch našich štátnikov začína konečne nadobúdať aj konkrétnejšie podoby — čo potom povie svet o našom samostatnom, históriou večne podceňovanom a odhánanom, ale v roku 1969 suverénnom národe?

Vo svete si zatiaľ myslia, že v troch vládach Československa sú v prevahe rozumní, realistickí a nedogmatickí ľudia...

Tak mi je ľúto, že by miesto svojej práce mali ľuďom vyvracať, že si nemajú myslieť to, čo si naozaj myslia. „Chcú zo mňa urobiť iného človeka" — sťažoval sa včera jeden cestujúci na bratislavskej Hl. stanici. Pravdaže sa z neho tak rýchlo iného človeka urobiť ani tomu najvýrečnejšiemu politikovi nepodarí. A on príde do roboty neskoro, odflákne ju, vlaky budú nevykúrené, bude chýbať toľko a toľko miliárd maličkostí...

A kto za to bude zodpovedný?

MY!

Ale najmä naši traja králi, ak zabudnú:

Každá pesnička sa raz skončí, aj tento rok, opäť budeme nakupovať darčeky deťom pod stromček. Rok uplynie ako voda.

Prečo treba z nás urobiť iných, aby sme budúce Vianoce oslavovali veselšie?

Aj takito, keď nás nič nebude domŕzať a domŕzať, Slovensko na nohy postavíme. Taki, akí sme...

ŠTEFAN JANÍK

ĽUD, 15. januára 1969, str. 1. a 3.

s ministrom obchodu SSR Ing. Františkom Barbírkom na tému:

Čí a akým spôsobom sa bude Slovensko priamo podieľať na zahraničnom obchode a z neho plynúcich ziskoch?

Podiel [illegible] Slovenska

Zahraničný obchod patrí medzi oblasti, ktoré spadajú pod spoločnú kompetenciu — federálnu i národnú. Z tohto faktu vyplýva i potreba delimitovať túto činnosť — čiže inými slovami dôkladne si vyjasniť, čo sme schopní rušiť a presne si určiť zásady vzájomných vzťahov. Stojíme pred naliehavými a zložitými problémami: musíme dobudovať ministerstvo na úseku zahraničného obchodu, a pochopiteľne, i posilniť vlastnú kádrovú základňu na federálnom ministerstve — mám na mysli námestníkov, vedúcich a odborných pracovníkov.

● Nenarážate na ťažkosti práve v tomto poslednom bode — vzhľadom na skutočnosť, že odbor zahraničného obchodu na Slovensku dlhé roky neexistoval?

— Úprimne povedané, určité ťažkosti tu sú, ale na druhej strane potešuje, že starí odborníci sa sami hlásia o ponúkajú svoje služby, mladé kádre sa istotne tiež nájdu.

● A ďalšie problémy?

— Najmä jeden — presadzovať našich ľudí i na obchodné zastupiteľstvá v zahraničí. I na túto tému sme vkrátku ďalšie už v minulých dňoch konzultovali s federálnym ministrom zahraničného obchodu Ing. J. Tabáckom a štátnym tajomníkom tohto ministerstva Ing. L. Óbelom. Môžem povedať, že na ich strane bolo badať zjavnú ochotu a porozumenie. Potkovo sa majú všetky tieto problémy a možné perspektívy prerokúvať spolu s českými partnermi. Vlani o určitých obavách národného ministerstva obchodu ČSR, týkajúcich sa kompetencií v tejto oblasti, ktoré by mali prevziať národné ministerstvá. Aké sú to obavy, či oprávnené alebo neoprávnené, z čoho vyplývajú a na čom sa partneri v konečnom závere dohodnú — to všetko ukáže vzájomná diskusia, ktorej výsledky budú známe už na budúci týždeň.

Zhovárala sa: Eva Kollárová

ĽUD, 15. januára 1969, str. 3. 14/23/XII

Mladí chcú cestovať

Vládny výbor pre cestovný ruch po prerokovaní správy o problematike cestovania slovenskej mládeže konštatoval, že cestovný ruch mládeže na Slovensku nemožno považovať za uspokojivý ako z hľadiska záujmov spoločnosti, tak i z hľadiska dopytu mladých ľudí. Časy, keď sa mladý Slovák dostával do sveta výlučne s drotárskou krosňou na chrbte, sú nenávratne za nami. A nám ostáva podumať nad zlepšením situácie v cestovnom ruchu mládeže, pre ktorý je v prvom rade nevyhnutné riešiť otázky materiálno-technického zabezpečenia CKM na Slovensku.

VEGA SEDÍMO ZA PECOU

Význam cestovného ruchu mládeže je v modernej spoločnosti nesporný a možno ho považovať za prirodzenú a užitočnú potrebu spoločnosti, s prihliadnutím na jeho politický, kultúrny a osvetovo-vzdelávací efekt pri formovaní vývoja mladej generácie. Prináša svoj podiel v riešení problematiky voľného času, v reprodukcii pracovnej sily, vo sfére zdravotnej, aj vo sfére výchovnej. Pritom nie je zanedbateľný ani jeho ekonomický efekt.

Rozširovanie cestovného ruchu mládeže by malo byť v záujme štátu. Štát zo svojich prostriedkov by mal pomáhať rozvíjať cestovný ruch mladých či už formou dotácií, poskytovaním rôznych výhod, znížením daní a pod. Cestovnej kancelárii mládeže to umožní znižovať režijné náklady a tým poskytovať služby cenove mládeži dostupné. Treba mať na zreteli, že v tomto prípade ide o poskytovanie služieb sociálnej skupine spoločnosti, ktorá má minimálne, alebo nijaké príjmy, a ktorej dopyt po cestovaní doma i v zahraničí sa neustále zvyšuje. Súčasný rozvoj cestovného ruchu mládeže na Slovensku je zatiaľ neuspokojivý a nezodpovedá potrebám a záujmu mladých ľudí. Jeho celkový vývoj v posledných rokoch nevykazuje rast, ba skôr možno hovoriť o stagnácii.

CESTOVANIE AKO VÝCHOVNÝ PROSTRIEDOK

Cestovanie a styk so zahraničím sa pokladá za jeden zo základných predpokladov zdravého národného vývoja a za jeden z najdôležitejších prvkov výchovy k proletárskemu internacionalizmu. Pritom práve táto činnosť nemá na Slovensku takú dlhú a hlbokú tradíciu ako v Čechách a na Morave. Je nesporné, že práve skreslené predstavy o zahraničí sa pričinili do istej miery k neblahej minuloročnej emigrácii určitej časti mládeže, pričom stojí za pozornenie, že väčšina tých, ktorí sa rozhodli opustiť Československo, nikdy predtým zahraničie nenavštívili. Príchodí teda v tomto smere riešiť problémy nielen v oblasti ekonomickej, ale i v oblasti myslenia našich mladých ľudí.

JUNIORHOTEL KONTRA INTERHOTEL

Do roku 1968 boli na Slovensku zriadené tri pobočky CKM v sídlach krajoch. Ich zriadenie sa stretávalo s veľkými ťažkosťami a nepochopením u orgánov štátnej správy. Priestory vyhovujú v súčasnej dobe pobočkám v Banskej Bystrici a v Košiciach. V Bratislave však bude nutné riešiť znovu túto situáciu, pretože ani dnešné priestory kapacitou nepostačujú.

Chýbajú tiež mládeži cenove prístupné ubytovacie možnosti. V súčasnosti jestvujú na Slovensku len tri juniorhotely (v Banskej Bystrici, v Hornom Smokovci a na Chopku). Navyše možnosť ich využitia v prospech cestovania mládeže je mizivá, nakoľko cestovná kancelária mládeže nimi nedisponuje a v juniorhoteloch sú prevažne ubytovaní zahraniční turisti. Pri prázdninovej prevádzke sa využívajú niektoré vysokoškolské internáty v Bratislave. Hlavným problémom rozširovania cestovného ruchu mládeže je teda vybudovanie nových ubytovacích priestorov a stravovacích zariadení cenove prístupných mládeži. V najbližších rokoch sa má rozšíriť Juniorhotel Biornson v Jasnej a výstavba Juniorhotela v Bratislave (pričom so započatím výstavby sa neráta ani len v roku 1971!) a rozšírenie siete jednoduchých mládežníckych ubytovní na zaujímavých miestach.

POPOLUŠKA NA DUNAJI

Za najpálčivejší problém v súčasnosti považujeme nepružné riešenie začatia výstavby juniorhotela v Bratislave. Pritom sa uprednostňuje výstavba juniorhotelov v Krkonošiach, v Beskydách a Modranoch, hoci ani ich význam nechceme znižovať. Skutočnosť je však taká, že turisticky atraktívne hlavné mesto Slovenska, s veľkou koncentráciou mládeže a študentstva, nemá vlastný hotel slúžiaci mládeži. V budúcnosti bude tiež potrebné uvažovať o výstavbe nového juniorhotela vo Vrátnej.

Ďalší rozvoj činnosti CKM na Slovensku sa nezaobíde bez vybudovania vlastného autoparku. Veľká pomoc v súčasných ťažkostiach pri preprave zákazníkov, by znamenalo zakúpenie troch až štyroch autobusov pre správu CKM, a to do konca roku.

REKLAMA, REKLAMA, REKLAMA

Počet mladých Slovákov, ktorí doteraz použili služby CKM, nie je zďaleka taký, aký by sa dal dosiahnuť vhodnou propagáciou. Pritom už teraz je reálny predpoklad dosiahnuť do roku 1971 30-percentný podiel účasti mládeže zo Slovenska na celoštátnom objeme. V tomto smere môže veľmi pomôcť účinná propagácia. Keďže pobočky na ňu nemajú dostatok vlastných finančných prostriedkov a zároveň sa snažia zachovať čo najvyššie ceny zájazdov, javí sa nutné riešiť tento problém pomocou účelových dotácií zo štátnych zdrojov, určených pre rozvoj cestovného ruchu.

-gtz-

ĽUD, 15. januára 1969, str. 4.

15/23/XII

Malý federatívny kurz

Nový rok znamená pre obyvateľov tejto republiky novú skutočnosť — nové usporiadanie štátu. S federáciou súvisia mnohé opatrenia, ktoré často znova a znova vyvolávajú rôzne diskusie. Aby nedochádzalo príčasto k diskusiám, zbytočným diskusiám, z malej znalosti charakteristických znakov federatívneho usporiadania, ponúkame malý federatívny kurz. „Školiteľom" v tomto prípade je prof. dr. K. Laco, DrSc. a témou otázka parity a majority.

„Parita nikdy nemôže znamenať prevahu jedného-dvoch partnerov, alebo dokonca nanútenie vôle jedného partnera druhému. Ale majorita to znamenať môže. A ak by išlo o uplatnenie majority na národnom stupni, tak môže znamenať majorizovanie celého národa. Teda nedemokratický princíp, hovorí sa, alebo vytýka sa, okrem iného, aj návrhu SNR, ktorý je jedným z návrhov, ktoré sa uplatňujú v práci odbornej vládnej komisie, že tento návrh absolutizuje národnú štátnosť alebo národný princíp. Otázka parity, alebo zákazu majorizácie môže síce znamenať, že nesúhlas jedného z dvoch partnerov povedie k tomu, že istá akcia sa neuskutoční, opakujem, ale nemôže vnútiť vôľu tomu druhému, chcem však upozorniť na to, že otázka majorizácie tiež absolutizuje národný princíp, ale z druhej strany, pre toho silnejšieho partnera. Prečože ak ten silnejší partner disponuje väčšinou normálnou, teda absolútnou, alebo kvalifikovanou — a k tomu sčte platí princíp majorizácie, tak ten menší partner je prakticky v pozícii, že nie je v stave o veci rozhodovať. Nie meritórne, ale jeho hlasovanie, jeho stanovisko, môže byť úplne (oponentné?). Hovorí sa, že princíp parity 'môže znehybniť federáciu, alebo že môže podstatným spôsobom narušovať funkčnosť, hybnosť federácie. A proti tomu sa ako jeden z receptov navrhuje tzv. tesná, zovretá, alebo, používa sa aj taký termín — unitaristická federácia. I keď unitaristická federácia je, poznamenávam, contradikcio in adjecto, takáto tesná, zovretá federácia by nepochybne odstránila všetky konflikty, v činnosti, hybnosti federácie, lenže, čo by znamenala. — prakticky by znamenala pri tzv. koncepcii tuhej alebo tesnej federácie a majoritným spôsobom rozhodovania, že by rozhodoval ten silnejší partner, ktorý tou väčšinou disponuje. A to by bol predsa protizmysel federácie, a protizmysel možnosti, ktoré federatívne spojenie z hľadiska národnostného poskytuje. A bol by to vlastne protizmysel príčinám, pre ktoré ideme robiť čs. federáciu. Lebo, mali ste pravdu, ide o originálnu federáciu. Ide o federáciu, ktorá nemá precedens. Federáciu dvoch partnerov, dvoch rovnoprávnych subjektov vo federácii. Zrejme treba brať zreteľ na rozlišovanie všeobecne demokratického princípu, znamenajúceho že hlas každého občana rovnako váži, alebo hlas každého voliča rovnako váži na úrovni národnej štátnosti, a rovnako demokratickej požiadavky rovnosti a rovnoprávnosti dvoch národov na úrovni partnerského vzťahu k čs. federácii. Teda otázka parity a majority nie je taká jednoduchá a hlavne nie bezvýznamná a nemožno sa tiež veľmi diviť, že práve v tejto otázke dochádza k rozporom. A že, konkrétne povedané, ten menej početný partner sa usiluje o to, aby sa bez jeho účasti, bez jeho partnerského vzťahu k čs. federácii nemohla čs. federácia riadiť." —r—

Komplexne a kvalifikovane

Mládež Slovenska žije už v bezprostredných prípravách na mimoriadny zjazd ČSZM, ktorým sa ukončí činnosť a existencia ČSZM. Tento zjazd potom prerastie v ustanovujúci Kongres federácie detských a mládežníckych organizácií na Slovensku.

V ústrety novému Zväzu mládeže na Slovensku — tak sa totiž bude volať federálny orgán detských a mládežníckych organizácií — vzniká ďalšie záujmové združenie mládeže na Slovensku — Združenie klubov mládeže. O jeho vytvorení začali dnes v Bratislave rokovať zástupcovia klubov mládeže v mestách a na dedinách. Takto dochádza k dobrovoľnému spojeniu klubov mládeže a záujmových skupín z oblasti kultúrno-spoločenskej a záujmovej činnosti na území Slovenskej socialistickej republiky. Mládež si tak vytvára združenie, ktoré jej bude všestranne napomáhať rozvíjať záujmovo-umeleckú činnosť.

Činnosť klubov mládeže je veľmi rozmanitá. Skúsenosti z uplynulého obdobia však jednoznačne potvrdili, že aj takáto záujmová činnosť si vyžaduje kvalifikované a komplexné riešenie celej problematiky klubov a záujmových skupín. A tak hlavnou úlohou vznikajúceho sa združenia bude poskytovať záujmovým skupinám metodickú a organizačnú pomoc a u miestnych národných výborov, spoločenských organizáciách a hospodárskych inštitúciách presadzovať potreby mládeže pre klubovú činnosť. V niektorých okresoch je totiž situácia, že sa mládeži nevychádza v tomto smere v ústrety. Ani napríklad tomu, že je vládne uznesenie z 3. augusta m. r. o opatreniach pri výchove mladej generácie. Podaktorí funkcionári národných výborov nepoznajú toto uznesenie a mladým nevychádzajú v ústrety pri zabezpečovaní vhodných priestorov pre tak užitočnú a celej spoločnosti prospešnú záujmovú činnosť, akou sú podujatia mladých ľudí v oblasti kultúrno-spoločenského života. V niektorých mestách a dedinách sa bez ťažkostí nájdu vždy priestory pre nová krčma, no keď ide o klub mládeže, priestorov niet. Taká je napr. situácia v Kežmarku.

Dvojdňové rokovanie delegátov klubov mládeže zaiste poukáže na všetky ťažkosti, ktoré bránia záujmovú činnosť mladých v kultúrno-spoločenskej oblasti. Ústredná rada Združenia klubov mládeže, ktorá sa na celoslovenskom klubfóre ustanoví, dostane tak do vienka riešenie problémov, ktoré by nemuseli byť, keby bolo všade viac porozumenia pre potreby mládeže aj v takej činnosti, ktorá má mimoriadne pozitívny vplyv na výchovu mládeže a na jej sebarealizáciu v našej spoločnosti.

(ič)

SMENA, 14. januára 1969, str. 2.

Informovať — či neinformovať?

Dovoľte, prosím, predstaviť tetku Kulifajovie. tetuľa sedí na trhu, napohľad sa oddáva pasívnej rezistencii, v skutočnosti však predáva strieborné, lebo pri tetkiných nohách leží veľký kôš, v koši ešte väčší gunár, a tak tetka strieborné, lebo gunára prišla na „plac" predať! A to sa už aj k nej hrnie mladý muž, akýsi intelektuál, ba ešte horšie, študent, a so záujmom sa pýta:

„Ľahí, tetuška, čo pýtate za tú slepku?"

— Kulifajka si opovržlivo premeria provokatéra, ten len plecom pokrčí, a ubno, lebo na jeho miesto sa hrnie ďalší, a tiež, že, reku, tetka, po čom dajú tú slepku; tetka sa už znepokojene zahľadí, pozerá rozpačito na kupca aj na nešťastného vtáka, ale sa zatne, že nie, že to predsa len bude gunár; no keď príde aj tretí, štvrtý záujemca, tetka predá hriešneho vtáka ako slepku, dohodnutí „študáci" si k lacnej pečienke kúpia ešte demižónik vína; hja, príhoda bradatá, stará, ale s nadčasovým filozofickým nábojom.

Nábehnúť nevďačný, no lapidárny — tetka ako objekt a neskôr obeť zámerne deformovanej informácie: napokon, ani fiktívna tetka Kulifajka, ani inkriminovaný gunár zďaleka nie sú najväčšou obeťou dezinformácie v spletitej histórii ľudstva; hladného kanca oklamali o prvoradenecké právo, frigidný Jozef doplatil na prekrútenú informáciu nerestnej Putifárky, v stovkách vojen krvácali oklamané a znásilnené národy, zlostný lias pani Putifarovej si môžete ešte aj dnes večer vyludiť na Vltave... — teda informácie, „informácie", a ťažiinformácie.

A dnešok, nedávno a aj trocha dávnejšie dni zas veľa! ľudstvu rozdiskutovali aj triedio problematiku informácií. Teoreticky, aj veľmi konkrétne, za rečníckymi pultmi štátnikov, aj v netrpezlivých frontách ľudí, čakajúcich na informácie. — Človek ako izolovaný jednotlivec nemôže existovať — čím vyššia civilizácia, tým väčšia je vzájomná závislosť ľudí, ako podmienka ich existencie, Spojenie ľudí je vážna úloha — a akosi ju na seba prvé prebrali noviny: od rímskych „Acta diurna populi Romani", veľa vody preteklo po prichod vynálezavého pána Gutenberga, či po pogromy na novinárov, ktoré nedávno viseli nad touto informovaním poverenou obcou. Keď jeden z najvýznamnejších politikov tohto štátu, dr. Gustáv Husák zastavil na pamätnom novembrovom plénu protinovinársku hystériu, iste to nebolo iba zadosťučinenie celému národu, ktorý sa rezolútne postavil na obranu našich informačných prostriedkov — išlo o principiálnu otázku, o pokojné a vecné zhodnotenie aktív a pasív, ak nie o otázku ďalšej existencie serióznych informácií vôbec.

Je pravda, že rušné dni od januára 1968 priniesli do novín, televízie, rozhlasu viac ohňa a vitality ako sa občas podarilo zvädnuť — napokon my, novinári, si zďaleka nenárokujeme na dogmu neomylnosti, ale priznačné je, že polená na hranicu najusilovnejšie znášali tí, ktorí mali dvadsať rokov povinnosť práve informácie komunikovať, alebo aspoň neblokovať, nezahmlievať. Len málo „predjanuárových" politikov neoficiálne vystúpilo pred verejnosť s vlastným názorom, alebo aspoň s objektívnou informáciou; to pravda nie je už iba otázka informácií, skôr otázka princípu vlády. Vlády chápanej ako danú definitívnu moc nad ľudom a nie ako službu ľudu, ktorý cestou informačných komunikácií permanentne pýta účet o práci politikov a zároveň im „odkazuje" ďalšie nároky, požiadavky. Samozrejme, v systéme moci, kde ľud je ľubovoľne manipulovaná a dirigovaná zložka, takéto poslanie informačných prostriedkov odpadá. Namiesto toho ľud sa dozvedá iba prísne mu ukladané „domáce úlohy", povinnosti, rozkazy a príkazy, prípadne pokarhanie za neslušné správanie — a nepravdivé rapsódie o tom, ako všetko výborne funguje v politike aj ekonomike, čo však ako sa dodatočne ukáže, nie je pravda! To nie je teda otázka iba informačných prostriedkov verejných, ale otázka podávania informácie vôbec, aj po linkách, napríklad, štátnej moci, stranického aparátu; ale aj vo výrobe. Informácia ako sprostredkovateľ aj regulátor. Aj obdobie politických vrážd sa začalo práve utajovaním a prekrúcaním informácií — ľud sa po informačných linkách dozvedel, že Šling, Švermová, Novomeský, Husák, Clementis sú zradcovia...

Ešte 26. X. 1965 som uverejnil článok „Ako ďalej s informáciami". Tlmočil som v ňom rozhorčenie komunistov z Turčianskych strojární v Martine nad fungujúcim spôsobom odovzdávania informácií. Okrem iného som napísal:

„Základný stranícky aktív prakticky nevie vôbec nič, čo sa deje hore, hoci vyššie orgány majú byť vlastne len sprostredkujúcimi stupňami, ktoré prácu len koordinujú a riadia. — Aj naopak, neudržateľný je stav prenášania informácií zdola nahor: aby si pracovníci vyšších stranických orgánov vyslúžili pochvalu, že dolu všetko klape — aj tá najostrejšia kritika sa postupne „strihá", až dôjde hore ako záväzok, hlásenia o nadšení, takto sa aj zaregistruje a z takejto „informácie" sa potom robia spätné uzávery — a ďalšie skreslovanie stavu..."

Článok bol na tie časy drzý, ale keď autor aj tlmočníci myšlienok z Martina obišli nasucho vtedy, bolo by tragické dnes direktívne nariaďovať hoci novinárom, koľko tužoviek či čiernej farby a kedy si majú miešať do strámentu. A keď teda pripustíme, že informácia nie je iba prostriedkom na odreagovanie akejsi chvatej ľudovej zvedavosti, ale aj usmerňovateľom a k o n t r o l o u moci, časť otázky „informovať — či neinformovať" je zrejme zodpovedaná, bez akejkoľvek snahy o apológiu či očisťovanie novinárskeho štítu. — Ale potom už podľa zásady nekrivenej informácie treba dopovedať aj to, že informácie u nás sú zatiaľ iba kdesi po suteréo, že veľa treba dostávať, napríklad, v otázke systematického a objektívneho prieskumu verejnej mienky, ale aj v systematickej spoluúčinnosti reprezentantov moci s verejnými informačnými prostriedkami — akási definitívna záruka, aby niekto nedostal jednoruzové rozum už v októbri z novembri, keď na jar a v lete predstierali, že ho mal dosť už vtedy.

Napokon, aj posledná, doslova celonárodná nervozita a podráždenosť v otázke predsedu NZ Josefa Smrkovského, má svoj pôvod v pomýlenom

Informovať — či neinformovať?!

pokoní my, novinári, si zďaleka nenárokujeme na dogmu neomylnosti, ale priznačné je, že polená na hranicu najusilovnejšie znášali tí, ktorí mali dvadsať rokov povinnosť práve informácie komunikovať, alebo aspoň neblokovať, nezahmlievať. Len málo „predjanuárových" politikov neoficiálne vystúpilo pred verejnosť s vlastným názorom, alebo aspoň s objektívnou informáciou; to pravda nie je už iba otázka informácií, skôr otázka princípu vlády. Vlády chápanej ako danú definitívnu moc nad ľudom a nie ako službu ľudu, ktorý cestou informačných komunikácií permanentne pýta účet o práci politikov a zároveň im „odkazuje" ďalšie nároky, požiadavky. Samozrejme, v systéme moci, kde ľud je ľubovoľne manipulovaná a dirigovaná zložka, takéto poslanie informačných prostriedkov odpadá. Namiesto toho ľud sa dozvedá iba prísne mu ukladané „domáce úlohy", povinnosti, rozkazy a príkazy, prípadne pokarhanie za neslušné správanie — a nepravdivé rapsódie o tom, ako všetko výborne funguje v politike aj ekonomike, čo však ako sa dodatočne ukáže, nie je pravda! To nie je teda otázka iba informačných prostriedkov verejných, ale otázka podávania informácie vôbec, aj po linkách, napríklad, štátnej moci, stranického aparátu; ale aj vo výrobe. Informácia ako sprostredkovateľ aj regulátor. Aj obdobie politických vrážd sa začalo práve utajovaním a prekrúcaním informácií — ľud sa po informačných linkách dozvedel, že Šling, Švermová, Novomeský, Husák, Clementis sú zradcovia...

Ešte 26. X. 1965 som uverejnil článok „Ako ďalej s informáciami". Tlmočil som v ňom rozhorčenie komunistov z Turčianskych strojární v Martine nad fungujúcim spôsobom odovzdávania informácií. Okrem iného som napísal:

„Základný stranícky aktív prakticky nevie vôbec nič, čo sa deje hore, hoci vyššie orgány majú byť vlastne len sprostredkujúcimi stupňami, ktoré prácu len koordinujú a riadia. — Aj naopak, neudržateľný je stav prenášania informácií zdola nahor: aby si pracovníci vyšších stranických orgánov vyslúžili pochvalu, že dolu všetko klape — aj tá najostrejšia kritika sa postupne „strihá", až dôjde hore ako záväzok, hlásenia o nadšení, takto sa aj zaregistruje a z takejto „informácie" sa potom robia spätné uzávery — a ďalšie skreslovanie stavu..."

Článok bol na tie časy drzý, ale keď autor aj tlmočníci myšlienok z Martina obišli nasucho vtedy, bolo by tragické dnes direktívne nariaďovať hoci novinárom, koľko tužoviek či čiernej farby a kedy si majú miešať do strámentu. A keď teda pripustíme, že informácia nie je iba prostriedkom na odreagovanie akejsi chvatej ľudovej zvedavosti, ale aj usmerňovateľom a k o n t r o l o u moci, časť otázky „informovať — či neinformovať" je zrejme zodpovedaná, bez akejkoľvek snahy o apológiu či očisťovanie novinárskeho štítu. — Ale potom už podľa zásady nekrivenej informácie treba dopovedať aj to, že informácie u nás sú zatiaľ iba kdesi po suteréo, že veľa treba dostávať, napríklad, v otázke systematického a objektívneho prieskumu verejnej mienky, ale aj v systematickej spoluúčinnosti reprezentantov moci s verejnými informačnými prostriedkami — akási definitívna záruka, aby niekto nedostal jednoruzové rozum už v októbri z novembri, keď na jar a v lete predstierali, že ho mal dosť už vtedy.

Napokon, aj posledná, doslova celonárodná nervozita a podráždenosť v otázke predsedu NZ Josefa Smrkovského, má svoj pôvod v pomýlenom

Nejde vôbec o umelo vykonštruovanú dišputu na tému „informácie". Nejde ani o vydieranie absolútnych informácií: pri trochu reality možno pochopiť, že sú aj budú informácie nezverejniteľné, určené iba najužším kruhom. Aj v samotných USA, ktoré sa rady považujú za model demokracie, sú informácie, ktoré nikdy nepustia vládne či vojenské trezory: stačí spomenúť utajené materiály z vyšetrovania atentátu na J. F. Kennedyho... Pokiaľ sa však u nás oblasť nepristupných informácií neznižuje naozaj na starostlivo vybrané a zdôvodnené minimum, dovtedy treba nekompromisne určiť, kto je, kto bude zodpovedný za nespokojnosť, podráždenosť, nedôveru národa. Dovtedy ťažko definitívne zrušiť, vylúčiť z okruhu každodenných nespokojných nedôverčivých otázok onú novohamletovskú dilému nie iba novinárov: „Informovať, či neinformovať?!"

IMRO ŠTELIAR

17/23/XII

SLOBODNÁ, 14. januára 1969, str. 3.

18/23/XII

Predstavujeme organizácie mládeže

O NOVÉ POSTAVENIE V SPOLOČNOSTI

ANTON MIKLIS, tajomník SÚV ČSZM

Vytváranie nových mládežníckych organizácií na pôde Československého zväzu mládeže vrcholí. Jedným z utvárajúcich sa článkov je i Zväz mládeže dedín a miest.

Keď v októbri minulého roku tento návrh vznikol, mnohí sa pousmiali, veď to bude v mládežníckom hnutí za hybrid. Vychádzali z toho, že tento zväz by mal organizovať všetku mládež v mieste bydliska — čiže by to bola pestrá mozaika všetkých skupín mládeže. Boli i takí, ktorí v tomto návrhu videli snahy, rehonovaný ČSZM. Určujúcim je však program organizácie a organizačná výstavba, ktorá realizovanie programu podporuje.

Zväz mládeže dedín a miest — so bude orientovať na mládež v dedinách — bude v nich 60—65 perc. mladých. Bude však sústredovať aj mládež v mestách, ktorí nechcú byť organizovaní v ďalších zväzoch, alebo nemajú podmienky na vytvorenie a činnosť základného kolektívu niektorého zväzu. Bude to teda pestrá mozaika rôznych, sociálnych, ale aj záujmových skupín mládeže.

Táto skutočnosť mala vplyv na tvorenie programu nového zväzu. Na prvé miesto v návrhu programu sa kladie vytváranie materiálnych a iných podmienok v dedinách a v mestách.

Čo vlastne mládežnícke organizácie potrebujú? Sú to predovšetkým miestnosti klubového typu. Z 2609 dedinských organizácií na Slovensku má priestory pre svoju činnosť len asi 550. Ostatné chodia s „prosíkom", alebo platia vysoké nájomné zariadeniam národných výborov. Po prijatí vládneho uznesenia z 1. augusta 1968 sa ukazuje reálna možnosť zmeniť tento stav k lepšiemu, ale závisí to na „pochopení mocných". Uznesenie je totiž málo záväzné pre národné výbory. Ak sa však dobré predsavzatia budú plniť, iste to zmení celú situáciu a vylúči také prípady, že národný výbor vymáha nájomné (vo výške niekoľko tisíc korún) za miestnosti klubu mladých. Pre nich nie je už teraz záväzná rezolúcia XIII. zjazdu KSČS o národných výboroch, ale bolo to tak hneď po jej prijatí.

Zväz mládeže nedovoľší ani ďalšie problémy, ktoré sťrčovali život funkcionárom mládežníckej organizácie. Boli to napríklad poplatky autorskému zväzu, ktoré sa stali brzdou činnosti najmä dedinských organizácií. Veď ak organizácie poriadali zábavu a museli zaplatiť hudbe, za použitie sály, poplatok národnému výboru a ešte autorskému zväzu, potom na zábavu doplácali aj pri vysokom vstupnom. Autorský zväz je naďalej, pokladnica je prázdna a preto sa príslušná pokladňka, ktorá zakaždým prišla, hádzala do kúta. Veľa ráz nepomohla ani hrozba so súdnym vymáhaním. Štátne inštitúcie, menovite Ministerstvo kultúry by veľmi pomohli, keby autorskému zväzu platili ročne určitý poplatok a mládež by im bola za to vďačná.

Nový zväz počíta sa s novým postavením v spoločnosti. Jeho účasť v Slovenskej národnej fronte, požiadavka práva vyjadrovať sa k návrhom zákonov, uznesení a vyhlášok mali by zabezpečiť toto nové postavenie. Veď keď zväz preberá niektoré úlohy štátu a spoločnosti pri výchove mladej generácie, má právo hovoriť do vecí spoločenských a verejných. Námietky, že toto postavenie si musí zaslúžiť svojou činnosťou, nie sú namieste a dostali by Zväz mládeže dedín a miest do takého postavenia, ako bol Československý zväz mládeže. Spoločnosť by síce zverila mnohé úlohy zväzu, ale zároveň by nevytvorila podmienky na ich splnenie.

Zväz mládeže dedín a miest bude plniť všeobecné, ale i konkrétne úlohy, uspokojovať záujmy a potreby svojich členov. Nechce sa uzatvárať do seba a nepripustiť členov na podujatia, ktoré zorganizuje. To by bol veľký nedostatok. Na prvom mieste záujmov organizácie bude člen a to je správne. Chce však vyjadrovať všeobecné záujmy a potreby všetkej dedinskej a mestskej mládeže. Budú to najmä požiadavky v oblasti sociálnej politiky. Bude presadzovať a samozrejme aj zúčastňovať sa na bytovej výstavbe pre mladé manželstvá, na výstavbe jaslí, škôlok, škôl, obchodov, kultúrnych domov, ciest a iných zariadení, najmä v dedinách. Nemôže sa tiež zbaviť zodpovednosti za prebojovávanie požiadaviek poľnohospodárskej mládeže, ako sú jej zariadenia na pracovisku, odmeňovanie, skultúrnenie prostredia. Mal by aj naďalej podporovať činnosť klubov a iných zoskupení poľnohospodárskej intelligencie.

Návrh programu venuje veľa pozornosti záujmovej, kultúrnej a telovýchovnej činnosti. Je to prirodzené, veď okresné a celoslovenské stretnutia, súťaže, turnaje a iné formy zápolenia stanú sa pevnou súčasťou činnosti tejto organizácie. Pre mladých sú zážitky z festivalov a stretnutí nezabudnuteľné. Prebudky tvorivosti mládeže sú potom veľkým impulzom pre prácu v základnom kolektíve. Organizácia bude podporovať aj snahy o zachovanie starých zvykov a obyčajov nášho ľudu.

Zväz mládeže dedín a miest chce uskutočňovať aj svoju vlastnú medzinárodnú činnosť. Chce byť tvorcom a súčasťou medzinárodného mládežníckeho hnutia. Ak sa doteraz na dedinskú mládež v tomto smere zabúdalo, nový zväz chce tieto krivdy odstrániť. Už dočasná rada pri SÚV ČSZM nadviazala kontakty a uzavrela dohody s mládežníckymi organizáciami zo zahraničia o výmenných zájazdoch, exkurziách a praxi mladých poľnohospodárov. Tieto styky smerujú na všetky svetové strany a zdá sa, že táto činnosť bude príťažlivá a atraktívna.

Novovznikajúci Zväz mládeže dedín a miest bude súčasťou mládežníckeho hnutia v Československu a preto podporuje návrh na vytvorenie Zväzu mládeže Slovenska — vznik federácie detských a mládežníckych organizácií. Predpokladá sa, že bude úzko spolupracovať s JUVENOU, organizáciou českého vidieka.

Dnes sa Zväz mládeže dedín a miest vytvára z vôle mladých ľudí. Chce byť organizáciou mladých, lepšou, ako bol doteraz Československý zväz mládeže. Želajme mu to a zároveň mu aj pomôžme už teraz pri jeho zrode.

ROĽNÍCKE NOVINY, 14. januára 1969, str. 3.

AKO VOLIŤ FUNKCIONÁROV JRD?

V súčasnom období prípravy výročných členských schôdzí JRD nám prichádzajú dopyty družstevníkov, ako voliť družstevné orgány. Zaujímajú sa najmä o to, či možno voliť tajným hlasovaním. Preto o tejto problematike prinášame článok nášho odborného poradcu dr. Ladislava Škottu.

Sú platné tajné voľby?

Je začiatok nového hospodárskeho roku. V JRD sa hodnotia výsledky dosiahnuté v uplynulom roku a čulo sa pripravujú na výročné členské schôdze, na ktorých sa prerokuje a schváli výročná správa za uplynulý hospodársky rok a účtovná uzávierka. Sú aj také družstvá, ktoré po uplynutí funkčného obdobia alebo v prípade potreby budú voliť orgány a funkcionárov družstva. V družstvách sa preto teraz vo väčšej miere hovorí o voľbách a spôsobe volieb funkcionárov družstva. V poslednom čase množstvo dotazov na voľby v družstvách je podmienené tiež nie v malej miere aj demokratizačným procesom nášho hospodárskeho a spoločenského poriadku a prekonaním doterajšej úpravy spôsobu volieb v JRD.

JRD pri riešení svojich družstevných problémov sa riadia princípmi družstevnej demokracie. Rozsah družstevnej demokracie pre naše JRD je vymedzený v roľnícko-družstevných predpisoch, a to v zákone o JRD, v stanovách JRD a pracovnom a rokovacom poriadku JRD.

Zo zásad družstevnej demokracie pre člena JRD vyplýva aj právo a povinnosť zúčastňovať sa na správe a riadení družstva. V praxi to znamená, že člen tieto práva má možnosť predovšetkým uplatňovať na členskej schôdzi, kde môže rokovať a rozhodovať o všetkých problémoch družstva. Členská schôdza ako najvyšší orgán JRD má právo a povinnosť okrem iných dôležitých vecí aj právo voliť orgány a funkcionárov družstva. Pre platnosť voľby orgánov a funkcionárov je potrebná účasť nadpolovičnej väčšiny všetkých členov JRD na členskej schôdzi, z ktorých aspoň nadpolovičná väčšina musí hlasovať za voľbu orgánov a funkcionárov JRD.

Právo a povinnosť zúčastňovať sa na členskej schôdzi má každý člen družstva. Toto právo sa nemôže obmedziť napríklad tak, že sa člen nepripustí na členskú schôdzu, že sa mu znemožní hlasovať alebo voliť na schôdzi. Účasť na schôdzi nemožno viazať na plnenie alebo neplnenie povinností. Právo a povinnosť zúčastňovať sa členskej schôdze má každý člen JRD, pokiaľ jeho členstvo nezaniklo spôsobom ako je uvedený v čl. 15 vzorových stanov. Niektoré družstvá nepovažujú za členov JRD tých členov, ktorí odišli na dôchodok a v družstve nepracujú. V niektorých prípadoch ich jednoducho „vyškrtnú" z členstva JRD. Tento postup je nesprávny lebo dôchodca je členom JRD do toho času, dokým jeho členstvo nezaniklo niektorým zo spôsobov, uvedených v stanovách JRD, a to vystúpením, dohodou družstva a družstevníka o uvoľnení, vylúčením alebo úmrtím.

Členstvo v JRD nemôže teda zaniknúť tzv. „vyškrtnutím", pretože takýto zánik členstva predpisy roľnícko-družstevného práva nepoznajú a nepripúšťajú.

Na členskú schôdzu, na ktorej sa volia orgány, treba preto pozývať všetkých členov aktívnych i neaktívnych. Voliť družstevné orgány a funkcionárov JRD nemôžu nečlenovia JRD, hoci v družstve pracujú. Títo osoby môžu sa zúčastniť na členskej schôdzi, nemajú však práva a povinnosti členov. To znamená, že nemajú rozhodujúci hlas, právo voliť a pod. Nič neprezradím, keď poviem, že v mnohých JRD je nedostatočná evidencia členov. Orgány družstva mali by považovať za povinnosť urobiť poriadok v evidencii členov podľa prihlášky. Mali by ich ukladať do trezoru a prípadne na základe prihlášok o členstve vydávať členské preukazy, v ktorých sa vyznačili základné údaje o dátume vstupu do JRD, o vkladoch do JRD a pod. Po zavedení poriadku do evidencie o členstve by sa nemohlo stať, aby za predsedu družstva navrhli a zvolili nečlena JRD. V návrhoch na voľbu funkcionárov je vhodné uviesť charakteristiku funkcionára s tým, že sa spomenie termín jeho vstupu do JRD.

S prehlbovaním družstevnej demokracie sa mnohé JRD dožadujú, práva voliť orgány a funkcionárov tajnými voľbami. Treba konštatovať, že podľa ustanovenia paragrafu 18 odš. 3 zák. č. 49/1959 Zb., členská schôdza má rozhodovať verejným hlasovaním. Prevládajú preto názory, že členská schôdza JRD nemôže pri voľbách iným spôsobom rozhodovať. S týmto stanoviskom nemôžeme jednoznačne súhlasiť. Členská schôdza je najvyšším orgánom, ktorá rozhoduje o všetkých družstevných záležitostiach. Zákon o JRD hovorí síce o verejnom hlasovaní, avšak tajné hlasovanie nezakazuje, ani nevylučuje, aby členská schôdza rozhodla o tajných voľbách. Spôsobom volieb ešte nedochádza k porušeniu družstevnej demokracie. Tajné voľby orgánov a funkcionárov JRD, uskutočnené na základe uznesenia členskej schôdze, treba považovať za právoplatné. V tejto súvislosti treba len ľutovať, že doteraz nebol vydaný zákon o JRD, ktorý by v tomto smere priniesol úpravu zodpovedajúcu potrebám doby.

Člen družstva sa nemôže dať zastupovať na členskej schôdzi a preto voľby, uskutočnené zástupcami členov (platí to o združených JRD, kde je väčšia členská základňa), by bola neplatná. Predseda a jeho časť sa volia osobitne. Ostatní členovia predstavenstva sa môžu voliť aj hromadne. Orgány JRD volia družstevníci na funkčné obdobie v zmysle stanov družstva. Domnievame sa, že náš príspevok odpovedá na bežné otázky k problematike volieb orgánov a funkcionárov JRD. Dúfame, že sa pri tohtoročných voľbách funkcionárov zachovajú základné zásady Ústavy a platných predpisov a zásad družstevnej demokracie.

Dr. Ladislav ŠKOTTA

19/23/XII